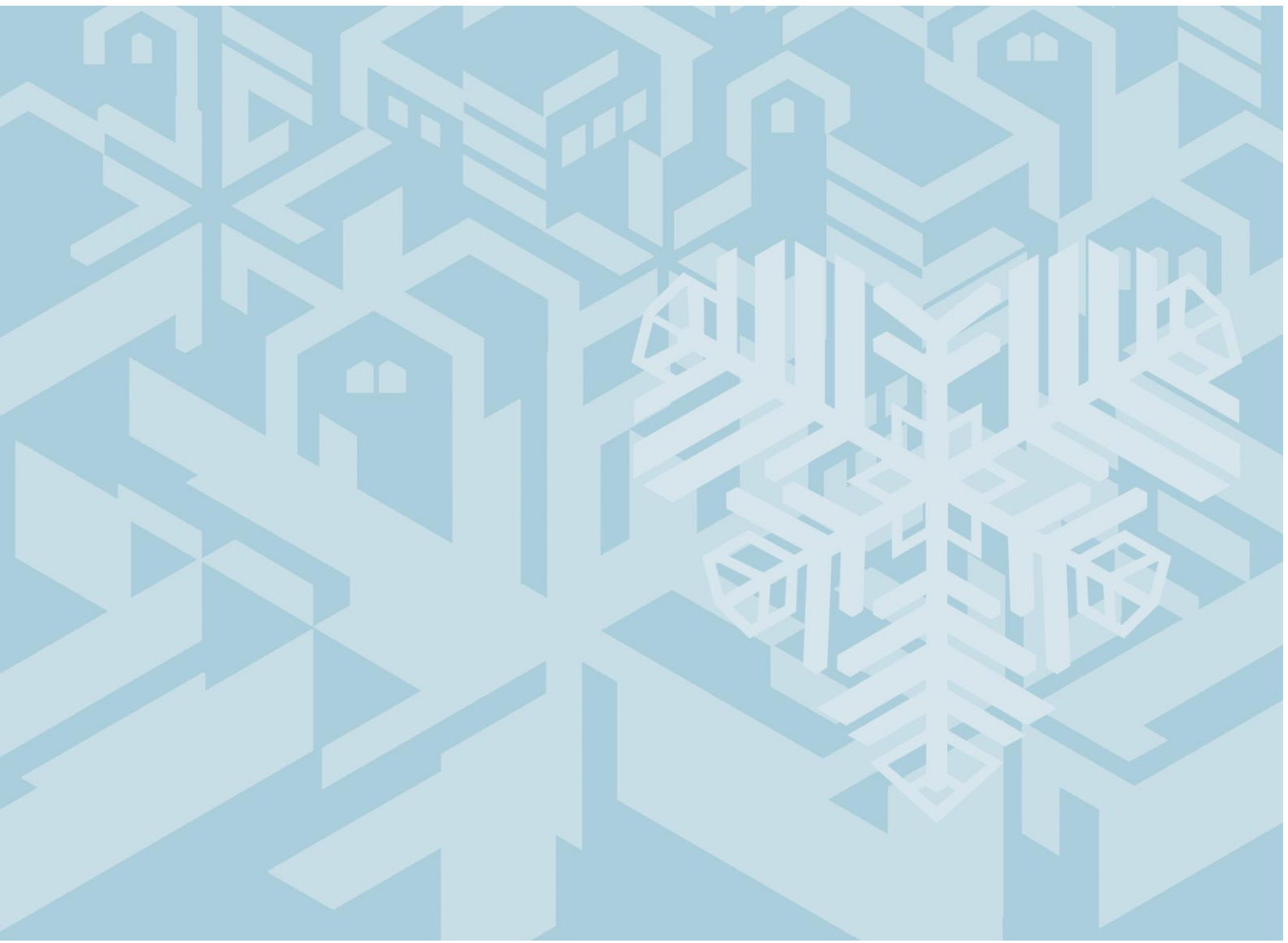

- Bakgrundsrapport Strategi
Bakgrundsrapport Policy
Bakgrundsrapport Riktlinje

REMISSVERSION FEBRUARI 2021

Bakgrundsrapport Näringslivsstrategi för hållbar Tillväxt 2022-2026

Dokumentnamn:
Remissversion Bakgrundsrapport
 Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt
 2022-2026

Fastställd av:
 Kommunfullmäktige 2021-09-dd, §,
 Dnr 00117-2020

Gäller från:
 2022-01-01

Berörd verksamhet:
 Alla nämnder och förvaltningar

Dokumentansvarig:
 Områdeschef Näringslivskontoret

Gäller till:
 2026-12-31

Sammanfattning

Näringslivskontoret har fått i uppdrag av kommunstyrelsen att ta fram en ny strategi för näringslivsutveckling och hållbar tillväxt för Östersunds kommun. Näringslivsstrategin för hållbar tillväxt har som utgångspunkt att Östersund ska fortsätta utvecklas på ett hållbart sätt som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Tillväxtarbetet handlar om att kommunen ska vara en möjliggörare för att Östersund ska kunna växa och utvecklas. Denna rapport ligger till grund för vilka strategiska utvecklingsområden som prioriteras 2022-2026.

Strategin är ett av styrdokumenterna i kommunens mål- och styrkedja. Där ingår också kommunens Översiktsplan 2040, klimatprogrammet, de åtta kommunövergripande målen och andra tillhörande strategier. Det innebär att insatser som ska genomföras inom ramen för Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska vägas av mot och samspela med mål och inriktningar i andra program, samt planer och strategier som är styrande för Östersunds kommun.

Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt handlar om att:

- Fler företag, myndigheter och organisationer väljer att etablera sig i Östersunds kommun.
- Fler människor väljer att besöka Östersunds kommun.
- Vi som bor här väljer att fortsätta bo i Östersunds kommun.
- Fler människor väljer att flytta till Östersunds kommun.
- Fler studenter väljer Östersunds kommun som studieort och väljer att etablera sig i kommunen efter avslutad utbildning.
- Befintliga företag väljer att verka och utveckla sitt företag i Östersunds kommun.

I denna rapport presenterar vi ett antal områden som är viktiga för hållbar tillväxt i Östersunds kommun. De områden som presenteras i rapporten är grundläggande för kommunens positionering i tillväxt- och näringslivsfrågor och är avgörande för att människor, organisationer, företag och entreprenörer ska ha fortsatt intresse av att utveckla, starta, etablera sig och växa i Östersunds kommun.

De utvalda områdena har tagits fram genom en bred omvärldsbevakning och genom digitala dialoger med företrädare från näringsliv, Mittuniversitetet, föreningar och andra externa organisationer, samt med kommunens olika förvaltningar. Innehållet i rapporten bygger också på rapporten *Analys för hållbar Tillväxt*, som togs fram i projektet *Samskapande Tillväxt* samt regionala styrdokument som *Strategi för smart specialisering*, och underlag kopplade till den *Regionala utvecklingsstrategin*.

Rapporten avslutas med en analys och förslag till fem prioriterade utvecklingsområden som föreslås ingå i kommande Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt.

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Avgränsningar	5
1.3 Verksamhetsområde/processgrupp	5
1.4 Metod.....	6
2. Hållbar tillväxt, utmaningar och utvecklingsområden (Teori)	8
2.1 Hållbar tillväxt	8
2.1.1 Perspektiv att ha med oss i arbetet	9
2.1.2 Möjliga målkonflikter	10
2.2 Utmaningar och utvecklingsområden.....	13
2.2.1 Tillväxt på jämlika villkor.....	14
2.2.2 Ta tillvara platsens unika förutsättningar	15
2.2.3 Hållbar tillväxt i hela kommunen.....	16
2.2.4 Bostadsmarknadens betydelse för tillväxt – Regionförstoring.....	17
2.2.5 Infrastruktur/Fjärrtransporter avgörande för hållbar tillväxt	17
2.2.6 Skapa förutsättningar för företagande och ett gott näringslivsklimat	18
2.2.7 Möjliggöra cirkulära processer och främja hållbart företagande i omvandling	19
2.2.8 Tillvarata digitaliseringens möjligheter	20
2.2.9 Företag, myndigheter och externa organisationers behov av kompetensförsörjning	21
2.2.10 Innovation och entreprenörskap	22
2.2.11 Integration och mångfald som tillväxtfaktor	23
2.2.12 Tillvarata det samiska kulturarvet som tillväxtfaktor	24
2.2.13 Kulturens egenvärde och kulturens roll för tillväxt och attraktivitet	25
2.2.14 Demografisk utmaning.....	25
2.2.15 Fler besökare - förutsättning för handel och företagsutveckling.....	27
2.3 Avslutningsvis.....	28
3. Resultat från Workshops och näringslivsenkät (Empiri)	28
3.1 Externa dialoger	28
3.2 Interna dialoger.....	31
3.3 Näringslivsundersökning 2020	32
4. Avstämning projektdirektiv	33
5. Slutsatser	34
5.1 Utvecklingsområde 1: Företagande och arbete i omställning.....	34
5.1.1 Ekonomiska effekter	35
5.2 Utvecklingsområde 2: Ett bra företagsklimat i hela kommunen	35
5.2.1 Ekonomiska effekter	36
5.3 Utvecklingsområde 3: Platsunika kvalitéer och upplevelser	36
5.3.1 Ekonomiska effekter	37
5.4 Utvecklingsområde 4: Innovation och entreprenörskap	37
5.4.1 Ekonomiska effekter	37
5.5 Utvecklingsområde 5: Kompetensförsörjning	38
5.5.1 Ekonomiska effekter	38
6. Kompetens	38
7. Relaterade dokument	39

Bilageförteckning:

- Bilaga 1. Analys hållbar tillväxt, Östersunds kommun 2019

1. Inledning

Näringslivskontoret har fått i uppdrag av kommunstyrelsen att ta fram en ny näringslivsstrategi för hållbar tillväxt för Östersunds kommun. Den nya strategin ska gälla för perioden 2022-2026 med utblick mot 2030. Strategin ska visa vägen för det samlade tillväxt- och näringslivsskapande arbetet i Östersund.

Att skapa ett välmående och attraktivt samhälle där människor trivs och mår bra är ett långsiktigt arbete där alla spelar en viktig roll. För att Östersund ska kunna utvecklas och växa behöver fler aktörer samverka och arbeta tillsammans för en positiv utveckling. Denna rapport är grunden till Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt. Strategin är kommunal, men det arbete som ska göras genomförs oftast i sammanhang där kommunen inte har egen rådighet. Allt som står i denna rapport och i Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt är inte bara ett kommunalt ansvar, ett gott näringslivsklimat är inget som en kommunal organisation bygger själv, detta bygger på dialog, samverkan och partnerskap mellan företagare, branschföreträdare, föreningar, regionala aktörer, universitet, liksom krafter i samhällets övriga delar. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska också samspela med den regionala utvecklingsstrategin för Jämtlands län (RUS).

Östersunds kommun ska vara en möjliggörare för ett gott näringslivsklimat och en hållbar tillväxt genom att leverera kommunal kärnverksamhet med hög kvalitet och genom att kommunal planering genomförs med sikte på ett mer hållbart och attraktivt Östersund. Ett gemensamt ansvar, engagemang och medskapande är en viktig förutsättning för hållbar utveckling och tillväxt.

I den här rapporten beskrivs de strategiska utvecklingsområden som Östersund står inför när det gäller behov av fortsatt utveckling, samtidigt som vi värnar om klimatet, miljön och vår sociala välfärd. Utgångspunkten för Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska vara att Östersund ska fortsätta utvecklas på ett hållbart sätt som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Kommunens tillväxtarbete ska genomsyras av de tre hållbarhetsaspekterna, det vill säga social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska även baseras på demokratisk hållbarhet som är en del av kommunens övergripande vision. Strategin ska också vara ett dokument som visar vilken riktning omställningen till ett fossilfritt Östersund 2030 pekar mot, inom områden som berör näringsliv och näringslivsfrämjande aktiviteter.

1.1 Syfte

Syftet med denna bakgrundsrapport är att dokumentera det material som ligger till grund för de utvecklingsområden som kommer att sammanställas i *Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt 2022-2026*.

Strategin ska vara ett styrande dokument för kommunens arbete med tillväxt och näringslivsfrågor under åren 2022-2026. Strategin ska ge vägledning och stöd till politiker och tjänstemän inom Östersunds kommun när olika beslut ska fattas. Strategin ska tillsammans med kommunens reviderade Översiktsplan 2040 samspela med den Regionala utvecklingsstrategin.

1.2 Avgränsningar

Näringslivsstrategin för hållbar tillväxt ska beskriva vad Östersunds kommun ska fokusera på för att möjliggöra och ge förutsättningar för att kommunen ska kunna växa och utvecklas hållbart under de kommande fem åren. Hållbar tillväxt omfattar många och breda områden. För att tydliggöra vad Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt kommer att handla om, avgränsas arbetet till att handla om att:

- Vi som bor här väljer att fortsätta bo i Östersunds kommun.
- Fler människor väljer att flytta till Östersunds kommun.
- Fler studenter väljer Östersunds kommun som studieort och väljer att etablera sig i kommunen efter avslutad utbildning.
- Befintliga företag väljer att verka och utveckla sitt företag i Östersunds kommun.
- Fler företag, myndigheter och organisationer väljer att etablera sig i Östersunds kommun.
- Fler människor väljer att besöka Östersunds kommun.

Näringslivsstrategin för hållbar tillväxt är ett av flera styrdokument i kommunens mål- och styrkedja. Där ingår också kommunens Översiktsplan 2040, klimatprogram, de åtta kommunövergripande målen och andra tillhörande strategier och policydokument. Det innebär att insatser som ska genomföras inom ramen för strategin för hållbar tillväxt ska vägas av mot mål och inriktningar i andra program, planer och strategier som är styrande för Östersunds kommun.

När det i denna rapport skrivs om Östersund så omfattas hela Östersunds kommun och inte enbart staden Östersund. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska omfatta tillväxt och utveckling i hela kommunen, både landsbygd och stad.

1.3 Verksamhetsområde/processgrupp

Östersunds kommun har 8 övergripande mål. Inför varje ny mandatperiod beslutas vilka kommunövergripande mål som ska vara styrande för kommande period. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt utgår ifrån Mål 3 - Som innebär att *i Östersunds kommun har vi ett positivt företagsklimat och medborgarna har arbete och bostad* och är kopplad till processgruppen Främjande av näringsliv och utveckling.

Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt har kopplingar till de övriga målen också:

- Delar av mål 1 - I kommunen finns en klyvning mellan stad och land samt ett vi och dom tänkande i gränssnittet mellan kommunal verksamhet och civilsamhället; föreningar, ideella organisationer, byutvecklingsgrupper och näringsliv. Östersunds kommun ska utveckla former för att ta tillvara engagemang och att åstadkomma förändring.
- Mål 2 - I Östersunds kommun har vi en trygg och tillgänglig infrastruktur där både stad och landsbygd växer på ett smart och hållbart sätt.
- Delar av mål 5 - Ett rikt och tillgängligt kulturutbud skapar en känsla av gemenskap i en växande kommun. Det är i mötet med andra människor vi lär oss att förstå varandra och omvärlden.
- Mål 7 - Som rör miljöpositiv omställning: I Östersunds kommun bedrivs ett effektivt arbete för minskad miljö- och klimatpåverkan.

1.4 Metod

Inför arbetet med Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt har projektgruppen läst in sig på flertalet rapporter och deltagit på flera konferenser och workshops som har bäring på hållbar tillväxt. Under projektperioden har projektgruppen anordnat digitala dialoger med näringslivet och andra externa aktörer, samt haft dialoger med en intern och en extern referensgrupp. En viktig del i arbetet har också varit att följa och samverka med Region Jämtland Härjedalens processer med att ta fram en Regional utvecklingsstrategi (RUS) och en strategi för smart specialisering. I detta kapitel beskrivs arbetsprocessen mera ingående.

Projektorganisation

Projektets organisation har bestått av en politisk ledningsgrupp, en styrgrupp och en projektgrupp, samt en extern och en intern referensgrupp.

Utvecklingsutskottet har varit ledningsgrupp och beställare. Kommunledningsgruppen har varit styrgrupp för projektet.

Projektgruppen har bestått av tjänstepersoner på kommunledningsförvaltningen: projektledare Theresia Grön, Liselotte Halvarsson, Carina Otterfalk, och Karin Söderberg

I projektorganisationen har det också ingått en intern och en extern referensgrupp. Den interna referensgruppen har bestått av tjänstepersoner från kommunens alla förvaltningar, och den externa referensgruppen av representanter från näringslivet, universitetet, föreningar och externa organisationer deltagit.

Projektet Samskapande tillväxt

Näringslivskontoret beviljades pengar från Regionen under 2019–2020 för projektet Samskapande tillväxt. Fokus har bland annat varit att utvärdera nuvarande Tillväxtplan Mer Östersund, göra en omvärldsanalys kring hållbar tillväxt samt att knyta kommunens arbete med att ta fram en ny tillväxtstrategi närmare Regionens process med att ta fram en ny regional utvecklingsstrategi.

Konsultföretaget WSP har på uppdrag av Östersunds kommun utvärderat arbetet med tillväxtplanen Mer Östersund 2014–2020. Syftet med utvärderingen var att resultatet skulle ligga till grund för framtagandet av ett nytt tillväxtdokument. Utvärderingen har fokuserat på själva framtagande av tillväxtplanen och genomförandet av de aktiviteter som ingått i tillväxtplanen. Utvärderingen bygger på en kombination av dokumentanalyser och intervjuer och har på ett bra sätt kompletterat tidigare genomförda utvärderingar och uppföljningar kring tillväxtplanen.

Under 2019 tog projektgruppen fram en analys för hållbar tillväxt. Analysen togs dels fram för att analysera begreppet hållbar tillväxt, dels för att se hur tillväxtplaner och strategier skiljer sig åt mellan kommuner och regioner. Arbetet med analysen baserades på omvärldsbevakning och en bred faktainsamling. Denna analys har varit ett viktigt underlag till denna rapport.

Två workshops har genomförts tillsammans med regionen och länets kommuner kring specifika temaområden kopplat till Regional utvecklingsstrategi och Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt. Hösten 2019 genomförde Näringslivskontoret en workshop kring cirkulära processer. Workshopen handlade om hur kommuner skulle kunna arbeta med cirkulära processer i större skala och hur kommuner skulle kunna samverka kring dessa frågor med näringslivet i sin kommun.

I oktober 2020 arrangerade Näringslivskontoret en digital workshop och inspirationsdag med temat hållbara evenemang. Syftet med workshopen var att skapa samverkan och dialog mellan kommunerna, regionen, idrottsförbund och arrangörer kring temat hållbara evenemang, med sikte mot år 2030.

Delta i regionala processer och workshops anordnade av Region Jämtland Härjedalen

Näringslivskontoret har under 2019 och 2020 deltagit i ett antal processer kring framtagande av nya regionala styrdokument. Dessa styrdokument ligger till grund för arbetet med Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt.

- **Regionala utvecklingsstrategin:**
Näringslivskontoret deltog redan under 2019 i olika workshops och konferenser för att ta del av den pågående dialogen avseende revideringen av Regionala utvecklingsstrategin. Exempelvis, Workshop Outdoor-branschen, Workshop Fastighetsbranschen, Konferens Ekonomiska risker med ett förändrat klimat, Workshop Kulturella och Kreativa sektorn, Regiondagen och En dag om Smart specialisering.
- **Strategi för smart specialisering:**
Näringslivskontoret har från juni till och med september 2020 deltagit i flertalet workshops som Region Jämtland Härjedalen har anordnat kring Smart specialisering. Olika tjänstepersoner har deltagit vid olika workshops, då dialogtillfällena har varit många och uppdelade tematiskt. Resultaten från samtliga workshops har därefter redovisats för förtroendevalda i kommunens utvecklingsutskott. Arbetsstrukturen under mötena har baserats på metoden S3 – Smart specialisering. Syftet med metoden är att komma överens om gemensamma prioriteringar för regionens utveckling. Regionala utvecklingsstrategin utgörs av visionen och Regionala Innovationsstrategin RIS3 består av de kontinuerligt förnyade prioriteringarna.
- **Strukturanalys:**
Projektet Strukturanalys för Jämtlands län pågick från oktober 2018 till september 2020. Syftet var att genom samverkan mellan olika kommuner i länet ta fram strukturbilder och olika utvecklingsscenarier som kunskapsunderlag för arbetet med Regionala Utvecklingsstrategin, Regionala Transportplanen och olika kommunala planer och strategier. Strukturanalysen presenterades i november 2019. En workshop hölls i februari 2020 då resultatet från projektet presenterades i form av fyra olika framtidsscenarier. Konsultbyrån WSP hade uppdraget att skriva rapporten Strukturbilder för Jämtland Härjedalen - fyra scenarier för länet. Den blev klar och levererades i mars 2020.

Intern referensgrupp

Eftersom arbetet med att ta fram en Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt är kommunövergripande och berör alla förvaltningars verksamheter har projektgruppen haft en intern referensgrupp med representanter från samtliga förvaltningar. Den interna referensgruppen har varit delaktiga under hela arbetets gång. Den interna referensgruppen har utifrån respektive verksamhetsområde fått svara på en inventering kring tillväxt med kopplingar till den nya strategin. Referensgruppen har också fått lämna synpunkter på definitionen av hållbar tillväxt och projektgruppen har haft en löpande dialog med den interna referensgruppen kring möjliga målkonflikter kopplat till tillväxt i kommunen. Den interna referensgruppen har läst och lämnat synpunkter på utkast och remissversioner av bakgrundsrapporten innan den har gått ut på regelmässig remiss till kommunens alla politiska nämnder. Resultatet från de interna dialogerna finns samlat under kapitel 5, "Resultat från externa och interna dialoger."

Externa workshops och extern referensgrupp

I samband med framtagandet av den nya strategin har Näringslivskontoret under hösten upphandlat en extern aktör, konsultföretaget Future Fridays, för att hålla i fem digitala workshops. Deltagare på workshoparna har varit företrädare för företag, organisationer, föreningar och aktörer inom utbildning och innovation med flera.

Dialogerna har genomförts enbart i digital form utifrån situationen med covid-19. Syftet med dialogerna har varit att presentera arbetet med strategin för hållbar tillväxt, samt att samla in synpunkter och erfarenheter från deltagarna. För att kunna ha en konstruktiv dialog begränsades antalet deltagare i de olika grupperna till högst tolv personer. Två av dialogtillfällena avsattes särskilt för dialog med den externa referensgruppen som har bildats i samband med arbetet med strategin. Resultatet från de externa dialogerna finns samlat under kapitel 5, "Resultat från externa och interna dialoger."

2. Hållbar tillväxt, utmaningar och utvecklingsområden (Teori)

Vår omvärld förändras snabbt. En mer globaliserad ekonomi, en allt snabbare digitalisering, Covid-19 pandemin, omfattande klimatförändringar, en växande internationell migration och en utveckling med försvagad demokrati i många länder är utvecklingstendenser som har betydelse för Sverige. Detta skapar både utmaningar och möjligheter - som sedan landar i både regionala och lokala sammanhang och har betydelse för Östersunds möjligheter till utveckling och tillväxt. Vad gäller framtida utveckling och tillväxt både globalt, nationellt, regionalt och lokalt behöver vi känna till och ta hänsyn till globala megatrender för att kunna hänga med i utvecklingen. Under 2019 och i samband med projektet *Samskapande Tillväxt* tog vi därför fram en analys för hållbar Tillväxt som handlar om just detta. Se bilaga 1 *Analys för hållbar tillväxt*. Analysen problematiserar och analyserar begreppet hållbar tillväxt för att öka medvetenheten om dess komplexitet och öka förståelsen för vad hållbar tillväxt kan innebära.

Analysen beskriver också hur social hållbarhet kan fungera som motor för hållbar tillväxt. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket är beroende av att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Social hållbarhet är av avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle tål påfrestningar, är anpassningsbart och förändringsbenäget.⁸

Analysen har varit ett underlag i framtagandet av en ny tillväxtstrategi för Östersunds kommun samt till framtagandet av den reviderade regionala utvecklingsstrategin.

2.1 Hållbar tillväxt

Vad menas då med hållbar tillväxt? Det finns olika definitioner men en vanligt förekommande är "Tillväxten är hållbar när vi kan tillfredsställa våra behov idag — ekonomiskt, miljömässigt och socialt — samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov." En omställning till en verkligt hållbar tillväxt sker inte per automatik eller med ett fåtal icke kännbara insatser. Det kommer att krävas stora insatser och en omställning från dagens

system. (Analys för hållbar tillväxt) Kommunfullmäktige i Östersunds kommun har beslutat om en vision för Östersunds kommun: "Ett demokratiskt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Östersund". Den visionen, samt Agenda 2030, är utgångspunkten för kommunens långsiktiga styrning, inklusive arbetet med hållbar tillväxt.

I den här rapporten beskrivs de strategiska utvecklingsområden som ska bidra till en hållbar tillväxt i Östersund samtidigt som vi värnar om klimatet, miljön och vår sociala välfärd. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt har som utgångspunkt att Östersund ska fortsätta utvecklas på ett hållbart sätt som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Kommunens tillväxtarbete ska genomsyras av de tre hållbarhetsaspekterna social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet. Det innebär att i tillväxtarbetet sätter vi den sociala hållbarheten och människan i centrum samtidigt som den ekologiska hållbarheten sätter ramarna för utvecklingen och styr vilka satsningar vi bör göra. Den ekonomiska aspekten är möjliggörare för att kunna arbeta med tillväxt och utveckling på ett hållbart sätt.

2.1.1 Perspektiv att ha med oss i arbetet

De utvecklingsinsatser som görs i Östersunds kommun ska ha ett tydligt hållbarhetsperspektiv och sträva efter ett mer cirkulärt och inkluderande förhållningssätt. I arbetet med hållbar tillväxt strävar vi efter att beakta ett antal perspektiv. Det innebär att:

- Öka delaktigheten och inflytandet för medborgare, företag och organisationer i tillväxtarbetet.
- Ta vara på nya invånares kompetens, kreativitet och arbetskraft där vi ser integration, inkludering och mångfald som en faktor för hållbar tillväxt.
- Säkerställa att tillväxten sker på jämställda och jämlika villkor.
- Ta tillvara barn och ungas perspektiv och rättigheter med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen).
- Ta tillvara äldres och personer med funktionsnedsättningars perspektiv och rättigheter med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar samt genom kommunens medlemskap i WHO:s globala nätverk "Age-friendly cities and communities", som syftar till att skapa en kommun för aktivt och hälsosamt åldrande.
- Beakta det samiska perspektivet och lyfta de samiska rättigheterna i tillväxtarbetet.
- Säkerställa att tillväxtarbetet inte tär på klimat och miljö och ha målet fossilfritt och energieffektivt 2030 som ledstjärna.

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling

Hållbar utveckling är en grundprincip i FN:s arbete och även i många staters, städers och regioners politik. Under 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som inrymmer Globala målen för hållbar utveckling. De 17 globala målen har i sin tur 169 delmål och 230 globala indikatorer. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Målen ska vara uppnådda till år 2030 i världens alla länder. Detta innebär att världens länder på en global nivå ska utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för

planeten och dess naturresurser. På regeringens hemsida står att Sverige ska vara ledande i genomförandet av agendan och att genomförandet innebär en successiv omställning av Sverige som en modern och hållbar välfärdsstat.

Kommuner och regioner är viktiga aktörer i genomförandet av agendan och är genomförare av politik som kan förändra lokalsamhället. Enligt Sveriges kommuner och Regioner (SKR), är kommuner en länk mellan medborgare och beslutsfattare och de aktörer som är mest lämpade att förena de globala målen operativt på lokal nivå.¹

Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige

År 2020 antog regeringen *Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige*, som ett viktigt led i att de nationella och internationella miljö- och klimatmålen, samt de globala målen i Agenda 2030. Enligt strategin har omställningen till en cirkulär ekonomi stor potential att minska resursanvändningen och därmed begränsa Sveriges miljö- och klimatpåverkan. Genom företagande och innovation, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan utvecklingen av *“en resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi stärkas i hela landet. “Ett av fokusområdena i den svenska strategin är: Cirkulär ekonomi som drivkraft för näringsliv och andra aktörer genom åtgärder som främjar innovation och cirkulära affärsmodeller.*²

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den också kallas innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. 196 länder har skrivit under och förbundit sig att följa reglerna i konventionen. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som tillsammans utgör en helhet. Det finns fyra grundläggande principer vad gäller frågor som rör barn: Artikel 2 - Alla barn har samma rättigheter och lika värde, Artikel 3 - Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, Artikel 6 – Alla barn har rätt till liv och utveckling och Artikel 12 – Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag.³ Det innebär att barnets rättigheter ska beaktas vid alla frågor och beslut som rör barn. Det är bland annat ett sätt att skapa ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.⁴

2.1.2 Möjliga målkonflikter

I arbetet med hållbar tillväxt finns det perspektiv som behöver belysas och som skulle kunna utvecklas till tänkbara målkonflikter om vi inte samverkar, har en långsiktig planering och arbetar på rätt sätt. Tankbara målkonflikter behöver synliggöras i processer för mer genomtänkta och hållbara beslut, prioriteringar och insatser. Om hållbarhet är målet behöver vi bemöta de olika spänningar av intressekonflikter och barriärer som ligger till grund för en hållbar utveckling. Därav är det viktigt att belysa perspektiv och tänkbara målkonflikter som kan uppstå i relation till hållbar

¹ Analys av Hållbar tillväxt, 2019

² <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2020/07/cirkular-ekonomi---strategi-for-omstallningen-i-sverige/>

³ <https://unicef.se/barnkonventionen>

⁴ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/>

tillväxt. Detta för att berika diskussionen i val av prioriteringar och beslut som gynnar en långsiktig planering.⁵

Att växa hållbart handlar om att inte belasta andra områden och verksamheter på ett ohållbart sätt eller att inskränka andras möjligheter att ta del av resurser. I detta avsnitt försöker vi problematisera kring några möjliga målkonflikter kopplat till hållbar tillväxt.

- **Hur växer vi på ett hållbart sätt utan att påverka miljön negativt?** Det finns en grundläggande målkonflikt mellan tillväxt och ekologisk hållbarhet. Vi vill växa och utvecklas med fler invånare, fler besökare och fler företag samtidigt som vi inte vill öka utsläpp och klimatpåverkan i vår kommun. Det är viktigt att kvalitet prioriteras före kvantitet i fråga om fler människor och fler företag. Istället kan kvalitet tillsammans med en bredare definition av tillväxt bidra till att skapa hållbar tillväxt. Vi behöver därför beakta perspektivet ”vilken tillväxt är ohållbar och vilken typ av tillväxt vill vi inte ha i Östersund”. Vi kanske måste säga nej till vissa etableringar och satsningar om de inte är hållbara. Utifrån detta är kopplingen till kommunens mål om ett fossilbränslefritt och energieffektivt Östersund 2030 en väldigt viktig del i tillväxtarbetet.
- **Om vi växer och blir fler invånare, klarar vi då av att tillhandahålla hållbar infrastruktur, tillräckligt med bostäder och ett fungerande välfärdsystem?** Vi måste ha en god planering och framförhållning för att hantera och bemöta en befolkningsökning. Detta för att undvika att en okontrollerad befolkningsökning tär och kostar allt för mycket skattepengar. Det handlar om att bygga ut skolor, förskolor, äldreboenden, vägar, kollektivtrafik och att planera mark för nya bostäder. Det är därför väldigt viktigt att ha en samsyn och att strategin för hållbar tillväxt samspelar med befolkningsmålet i bland annat Översiktsplan Östersund 2040 och kommunens strategi för bostadsförsörjning.
- **Är det möjligt att genomföra stora evenemang och satsa på besöksnäringen utan att det innebär negativ miljöpåverkan i form av ökat resande, ökade utsläpp och ökad belastning på känsliga naturområden?** Besöksnäringen är en basnäring för Jämtlands län och en mycket viktig faktor för ekonomisk tillväxt, samtidigt som mycket resande kan innebära en negativ påverkan på klimat och miljö. Ur ett annat perspektiv innebär turismnäringens miljöpåverkan en möjlighet för arrangörer och företag inom turistbranschen att ta mer ansvar och jobba mer hållbart. Många företag utvecklar sig genom att satsa på nya produkter och innovationer och fler arrangörer satsar på att kunna marknadsföra sina evenemang som ekologiskt och socialt hållbara.
- **Kan vi genomföra stora återkommande evenemang utan att ta resurser och tillgång till anläggningar från våra medborgare och föreningar?** Stora återkommande evenemang har stor betydelse för näringslivet i en kommun eller region. Det är också viktigt för varumärket och för platsens profil och ger staden en kvalitetsstämpel som internationell evenemangsstad. Det i sin tur leder till tillväxt, fler besökare, nya arbetstillfällen och stärker invånarnas stolthet för platsen. Samtidigt innebär det att resurser måste omfördelas och att tillgången till anläggningar och ytor med mera begränsas för våra medborgare och föreningar, vilket i sin tur har konsekvenser för folkhälsan. Det är därför en viktig politisk fråga att besluta om vilka typer av evenemang som kommunen vill satsa långsiktigt på och hur kommunen vill profilera sig som evenemangsstad.

⁵ Campbell, D. Scott. (2016). The Planner's Triangle Revisited: Sustainability and the Evolution of a Planning Ideal That Can't Stand Still. *Journal of the American Planning Association*, 82(4), 388-397.

- **Hur ska vi arbeta med digitaliseringen som ett verktyg och en förutsättning för hållbar tillväxt utan att öka de digitala klyftorna mellan medborgare, företag och myndigheter. Hur säkerställer vi att alla har samma möjligheter att ta del av det utbud och möjligheter som digitaliseringen innebär?** Digitaliseringens möjligheter är enorma och oöverskådliga och det är ett område under ständig utveckling. Digitaliseringen skapar nya möjligheter för individen, för arbetslivet och för samhället. Men den snabba digitaliseringen har också en baksida, i form av till exempel ökad digital stress och negativa effekter för folkhälsan. Den digitala kompetensen varierar dessutom beroende på målgrupp och digital mognad. En del grupper har svårare att ta till sig den digitala tekniken och en del saknar ekonomi för att prioritera och följa den tekniska utvecklingen, vilket kan bidra till ett digitalt utanförskap. Den digitala utvecklingen är dessutom helt beroende av hur infrastrukturen kring bredband med mera byggs ut.
- **Hur kan vi arbeta med utveckling och tillväxt som är inkluderande och tillgänglig för alla målgrupper?** En kommun som har kommit långt i sitt sätt att arbeta med inkludering och design för alla har stora vinster att göra långsiktigt, både ekonomiskt och socialt. De satsningar på tillgänglighet som vi gör för några målgrupper gynnar även övriga medborgare. Är vi däremot dåliga på inkludering kommer det att kosta betydligt mer i form av sårbarheter. Om vi inte arbetar med inkludering som en naturlig del av vårt tillväxtarbete kommer inte våra medborgare att kunna vara delaktiga på samma villkor. Om vi däremot tänker universell utformning och bygger bort hinder i våra verksamheter, fysiska miljöer och produkter kommer vi automatiskt att inkludera fler invånare, vilket i sin tur är en förutsättning för hållbar tillväxt.
- **Går det att utveckla nya bostadsområden och samtidigt behålla närhet till grönytor och naturområden för rörelse och rekreation?** Närhet till naturområden är en av Östersunds styrkor som bidrar till attraktionskraften. Dessutom har det stor betydelse för medborgarnas hälsa och välmående. Att växa hållbart kan i detta sammanhang betyda att i planeringen av nya bostäder inte växa eller förtäta på bekostnad av natur och grönområden. En tillgänglig bostadsnära naturmiljö är en viktig del i ett inkluderande och välmående samhälle, där möjlighet att vistas i naturen per automatik inte innebär att medborgarna ska vara beroende av transporter. Här behövs tillväxtambitioner som samspelar med planering för grön infrastruktur.
- **Kan ojämlik tillgång till service och välfärdstjänster skapa konflikter mellan social och ekonomisk tillväxt?** Välfärdssystemet kan betraktas som en resurs för kommunens invånare. Beroende på hur välfärdstjänster byggs upp och fördelas kan socioekonomiska skillnader i samhället öka, vilket kan påverka medborgarnas tillgång och möjlighet att ta del av välfärdssystemet. Målkonflikten mellan en social utveckling och ekonomisk tillväxt är en viktig aspekt att beakta i strävan om hållbar tillväxt. Ökade socioekonomiska klyftor i samhället kan vidare väcka misstro och äventyra medborgares tillit gentemot kommun och offentliga instanser.
- **Går det att använda likvärdiga tankegångar för hela kommunen, både stad och landsbygd, när det gäller att se över antalet skolenheter för att få en kostnadseffektiv skolstruktur och samtidigt erbjuda boendemöjligheter i hela kommunen?** Förskolor och skolor med god kvalitet och väl fungerande gå- och cykelvägar samt skolskjutsar är en viktig förutsättning för att kunna bo och leva i hela kommunen. I staden finns många olika enheter, vilket innebär valfrihet för medborgaren. På landsbygden är avstånden stora och valmöjligheterna färre. Med målsättningen att ha en robust och hållbar skolstruktur finns det i staden möjlighet att se över antalet enheter utifrån storlek och geografi. På landsbygden behöver istället enheterna

göras flexibla (växelverkan mellan årskullarna) mellan förskola och grundskolan, i de fall det finns en sådan på orten, samt att viss överkapacitet kan behöva tolereras för att kunna ha en flexibilitet över tid när barnkullar ökar och minskar.

2.2 Utmaningar och utvecklingsområden

Den demografiska utmaningen och att bädda för en stabil befolkningsutveckling är en av de viktigaste framtidsfrågorna som kommunen och vår region har att hantera. För att klara detta behöver vi skapa så bra förutsättningar som möjligt för människor och företag som redan bor och verkar här - så att människor vill fortsätta bo och utvecklas i Östersund. Vi behöver också attrahera nya invånare och etableringar till kommunen - fler invånare som med sina unika kvalitéer bidrar till vår utveckling. För att inflyttningen ska bli bestående och hållbar krävs att nya invånares kompetens, kreativitet och arbetskraft tas tillvara på bästa sätt.⁶ Att skapa bra förutsättningar för nyinflyttade till kommunen och nyanländas integration i samhället är exempel på viktiga delar för kompetensförsörjning och kommuners möjligheter att skapa en hållbar tillväxt.⁷

Som nämnts tidigare i denna rapport kan näringslivsutveckling och tillväxt omfatta många och breda områden. I Östersunds kommun finns ett antal beslutade styrdokument i form av program, planer strategier och riktlinjer med mera. Dessa styrdokument är verktyg för att förverkliga kommunens politiska mål och beslut. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska samspela med andra styrdokument, men behöver också avgränsas ifrån andra styrdokument och ansvarområden inom kommunens verksamheter. I arbetet med näringslivstrategin för hållbar tillväxt har olika politiskt beslutade mål- och styrdokument för Östersunds kommun tagits i beaktan: Se vilka i *kapitel 7 Relaterade dokument*.

Här följer några områden som behandlas i andra styrdokument och som är särskilt viktiga för en gynnsam utveckling av näringslivet och en hållbar tillväxt och där samverkan är av central betydelse:

- Behov av Infrastruktur god och tillgänglig infrastruktur, med goda förbindelser och utbud, till kommunen, regionen och Stockholm. I ett regionalt utvecklingsperspektiv har det konstaterats att tillgänglighet genom fjärrtransporter är nyckeln till en fortsatt regional attraktivitet och hållbar tillväxt. – Behandlas delvis i Översiktsplan 2040, samt i yttrande till Trafikverket på inriktningsunderlaget till ny transportplanering
- Behov av fortsatt bostadsbyggande med varierat bostadsutbud som stödjer befolkningstillväxten – Behandlas i Översiktsplan 2040 och i strategi för bostadsförsörjning.
- Planlagd mark och verksamhetslokaler i tillräcklig mängd och med olika egenskaper möter behovet av tillväxt och utveckling hos det befintliga näringslivet och inför nyetableringar – Behandlas i Översiktsplan 2040.
- Beteendeförändringar, tekniska lösningar och systemförändringar krävs för att uppnå hållbar tillväxt. Styrts bland annat av kommunens klimatprogram, klimatstrategi samt i Region Jämtland Härjedalens program för Fossilbränslefritt 2030.
- I dagens kunskapsdrivna samhälle är kunskap och utbildning en förutsättning för att kunna vara delaktig i och kunna påverka utvecklingen i sin omvärld. Alla, oavsett bakgrund och

⁶ Integrationsstrategi 2020, Östersunds kommun

⁷ Analys för hållbar tillväxt 2019, Östersunds kommun

förmågor, ska få förutsättningar till att lyckas med att nå en kunskapsnivå som möjliggör en fortsatt positiv väg in i arbetslivet – behandlas i barn- och utbildningsnämnden.

I detta kapitel redovisar vi ett antal områden som är viktiga för hållbar tillväxt i Östersunds kommun. De utvalda områdena har tagits fram genom en bred omvärldsbevakning och genom dialoger med referensgruppen som består av samtliga förvaltningar och de externa digitala dialoger som genomfördes under november 2020. Innehållet i detta avsnitt bygger också på rapporten *Analys för hållbar Tillväxt*, samt regionala styrdokument som Strategi för smart specialisering, och underlag kopplade till den Regionala utvecklingsstrategin. Med detta kapitel som grund kommer sedan ett antal strategiska utvecklingsområden kokas ned och presenteras i Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt 2022–2025. Bilden nedan visar hur utmaningar och utvecklingsområden har tagits fram.

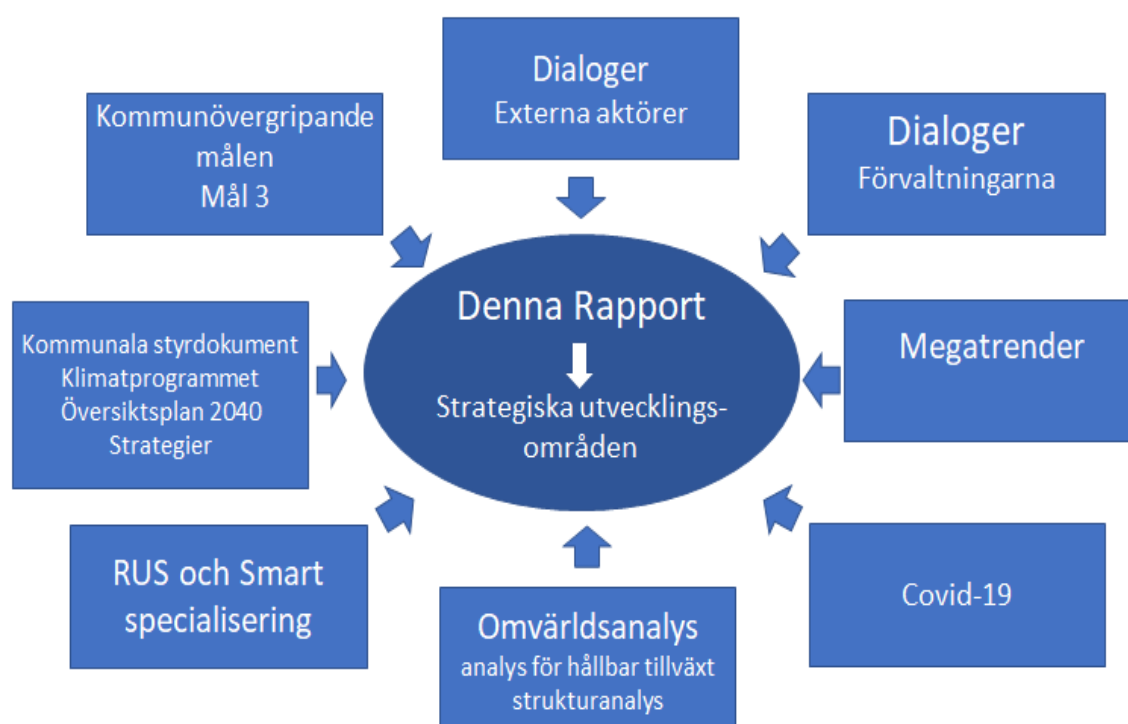

Bild 1. Beskrivning av hur utvecklingsområdena i rapporten har tagits fram.

2.2.1 Tillväxt på jämlika villkor

Även om Sverige internationellt sett räknas som ett jämförelsevis jämlikt land är ökande sociala skillnader en problematisk utveckling för hållbar tillväxt. Det finns forskning som tyder på ett samband mellan ökad ojämlikhet och försvagad ekonomisk tillväxt. Som exempel kan nämnas minskad tillit i samhället, minskad social sammanhållning och lägre social rörlighet, liksom ökande konflikter och försämrade folkhälsa. Konsekvenserna av ökad ojämlikhet drabbar främst resurssvaga grupper i samhället och kan innebära negativ återverkan för enskilda individer och befolkningen i stort. Ökad ojämlikhet riskerar att motverka en hållbar utveckling i hela samhället. Frågor om integration och segregation, utsatta bostadsområden, ökande utanförskap, skillnader mellan stad och landsbygd, jobb och arbetsvillkor, kvinnors och mäns villkor, barns och ungas uppväxtvillkor, en åldrande befolkning och tydliga hälsoskillnader mellan olika

befolkningsgrupper, är tätt sammanknutna med begreppet hållbar tillväxt.⁸

Tillväxten i Sverige idag kan inte anses som fullt ut hållbar. För att vi ska lyckas ställa om är det helt avgörande att aktörer och medborgare i alla samhällssektorer ser nyttan av förändringarna och vill vara med och bidra. För att skapa en sådan acceptans är det viktigt att de styrmedel som införs inte ökar klyftorna och ojämlikheter mellan exempelvis olika samhällsgrupper, mellan stad och landsbygd, eller mellan olika bostadsområden. Därför behöver kommuner, regioner och samhället på en nationell nivå hitta sätt att solidariskt och jämlikt fördela omställningens kostnader. Men även omställningens vinster. Enligt Forte (statligt forskningsinstitut kring hälsa arbetsliv och välfärd) är en slutsats från de olika proteströrelserna som ägt rum runt om i världen kopplat till klimatpolitiken att: *för att lyckas med omställningen till hållbar utveckling i linje med Agenda 2030 behöver den sociala dimensionen ges större utrymme och uppmärksamhet i såväl politiken som forskning och innovation.*⁹

2.2.2 Ta tillvara platsens unika förutsättningar

Många kommuner och regioner arbetar med begreppet *attraktivitet* för att skapa inflyttning och tillväxt. I flertalet av de regionala tillväxt- och utvecklingsprogram som tagits fram under senare år förekommer formuleringar om den attraktiva kommunen, regionen, boendet eller företagsmiljön. Ur ett lokalt perspektiv kan det handla om att hävda sig i konkurrens med andra kommuner utanför den egna regionen. Det gäller att attrahera företag, människor och investeringar till kommunen. Tillväxtverket slår fast i rapporten "Tillstånd och trender för regional tillväxt, 2018" att platsers, städers och regioners framgångar beror på unika förutsättningar "som inte lätt kan kopieras".¹⁰ Det är inte en enskild faktor som är avgörande för framgång, utan snarare handlar det om en kombination av olika faktorer som gör att vissa kommuner är framgångsrika i att attrahera inflyttare och etableringar - och andra inte. Att identifiera och utveckla regioners och platsers unika konkurrensfördelar är därför mycket viktigt i tillväxtarbetet.¹¹

I Östersund har ett omfattande arbete gjorts kring detta via arbetet med Östersundspulsen. I Östersundspulsen har kommunen och Destination Östersund tillsammans med över 800 östersundsbor identifierat vad som särskiljer Östersund från andra platser och vad som är Östersunds styrkor och attraktivitet. Platsvarumärket ska vara vår gemensamma plattform för platsutveckling och ett gemensamt agerande i marknadsföringen av Östersund, utifrån varumärket. Det är viktigt för att attrahera människor och etableringar:

- Lyfta fram Staden i Jämtland. Östersund har en historia som handelsplats och är idag en pulserande stad med ett rikt kulturliv. Arbeta för att stärka Östersunds kvaliteter som länets enda stad med urbana kvalitéer. Staden erbjuder även en koncentration av handel och företag med kvalificerade arbetstillfällen. Att ha tillgång till både landsbygd och stad skapar goda förutsättningar för hållbar tillväxt.
- Visa på möjligheten till en aktiv livsstil i Östersunds kommun. Genom den direkta närheten mellan stad och fjällvärld ges möjlighet till en aktiv livsstil på både stadens och naturens

⁸ https://forte.se/app/uploads/2019/10/fort-9820-rapport-forskning-socialt-hallbar-utv_ta-ny.pdf

⁹ https://forte.se/app/uploads/2019/10/fort-9820-rapport-forskning-socialt-hallbar-utv_ta-ny.pdf

¹⁰ Tillväxtverket rapport: "Tillstånd och trender för regional tillväxt, 2018"

¹¹ Analys för hållbar tillväxt, 2019 Östersunds kommun

villkor. Vi tillvaratar initiativ och krafter som utvecklar den omgivande naturen och landsbygden ännu mer och ser tillväxtpotentialer i samspelet mellan stad och land.

- Samverka. Östersund har en kultur som gynnar samarbete och initiativförmåga. Här finns eldsjälarna och viljan till samarbete. Inte minst samverkan mellan kommunen, det lokala näringslivet och fastighetsägare är viktig för att gemensamt kunna presentera en plats där företag kan etableras och växa och dit människor vill flytta.
- Lyfta de värden som Östersund tillför människor i omvärlden: Att lyfta Östersunds roll i världen bidrar till en stärkt Östersunds bild och till att vår stad blir ett alltmer attraktivt val för besökare från både Sverige och utlandet, för inflyttare, studenter och för investeringar.

2.2.3 Hållbar tillväxt i hela kommunen

Landsbygden i kommunen är rik på kvaliteter. Här finns attraktiva natur- och kulturmiljöer och en lokalt förankrad bebyggelsetradition, entreprenöranda och ett ideellt engagemang. Många gånger kombinerar företagare småskaligt jordbruk med förädling av jordbruksprodukter och/eller turism- och besöksupplevelser. Idag konsumerar vi mer mat än vad vi producerar inom kommunen. Ur självförsörjningssynpunkt finns behov och potential till utveckling av jordbrukets styrkor, till exempel uppfödning av nötboskap eller lammproduktion då klimatet och jordarna är gynnsamma för vallodling. Östersund och länets förutsättningar anses vara extra goda för utveckling av vattenkraft och tillväxten av biomassa.¹² Östersunds välmående landsbygd lyfts i platsvarumärket och är en attraktionsfaktor för att attrahera nya inflyttare, besökare, arbetstillfällen och etableringar.¹³

En turbulent samtid gör att många människor längtar efter trygghet, naturen och ett lugnare liv. Östersund kan med sin geografiska struktur erbjuda olika karaktär på boende på landsbygd. Våra skogar, sjöar och vattendrag, våtmarker och jordbruksmarker erbjuder fantastiska upplevelser och tjänster. Utrymme, frisk luft och fjällutsikt är ändligen resurser i en urbaniserad värld, vilket tillsammans med en rad andra tendenser talar för att landsbygd och mindre städer kommer att bli allt mer tilltalande och eftertraktat.

För att kunna bo och verka i hela kommunen är det viktigt att det finns ett grundutbud av service. Tillgång till service i form av exempelvis hälsa och sjukvård, livsmedelsbutiker, kollektivtrafik och meningsfulla fritidsaktiviteter är centralt och utvecklingen av digitala tjänster blir allt viktigare för att människor ska kunna vara platsoberoende vad gäller boende och arbete. Den digitala tekniken hjälper till att överbrygga geografiska avstånd och skapar bättre tillgänglighet, däremot krävs att det finns fungerande infrastruktur, logistik och digitala lösningar om detta ska kunna fungera fullt ut. Det kräver också att företag och medborgare har rätt digitala kunskaper. Det är avgörande att den digitala kompetensen finns hos näringslivet och hos medborgare och för att nya digitala servicetjänster ska kunna skapas och komma till användning.¹⁴

Arbetet med att öka försörjningsgraden och höja beredskapen inför kris genomförs på flera plan i kommunen och regionen. Exempelvis inom ramen för område *Juridik och säkerhet* på kommunen, Översiktsplan 2040, klimatstrategin, klimatanpassningsåtgärder, Regionala mat- och livsmedelsstrategin och så vidare. Ur näringslivs- och tillväxtpotential synpunkt behöver Östersunds

¹² Remissversion Smart specialisering, Region Jämtland Härjedalen

¹³ Översiktsplan Östersund 2040

¹⁴ Landsbygdstrategi 2014-2020, Östersunds kommun

kommun vara rustad och väl förberedd för snabba åtgärder och stöd till företag och organisationer i händelse av kris. Ökad självförsörjning och beredskap kan vara ett utvecklingsområde att se över som bidragande faktorer till fler etableringar och ökad inflyttning till kommunen.

2.2.4 Bostadsmarknadens betydelse för tillväxt – Regionförstoring

Kommunens strategi för bostadsförsörjning revideras samtidigt som *Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt* arbetas fram. Utmaningar kopplade till bostadsförsörjning kommer strategiskt att behandlas i *Strategi för bostadsförsörjning*; dessa lyfts ändå i denna rapport, eftersom de är tätt länkade till hållbar tillväxt genom exempelvis frågor om etablering och inflyttning. Enligt Boverket är bra bostäder och goda boendemiljöer grundläggande i för en kommuns förutsättningar för både tillväxt och välfärd. Attraktiva bostäder och boendemiljöer kan attrahera människor att bosätta sig i en kommun. Utveckling av bostadsbestånd och byggande av nya bostäder är strategiskt viktigt.

Östersund växer och vill fortsätta växa. Befolkningstillväxt och förändrad demografi kräver fortsatt bostadsbyggande i hela kommunen. Vårt strategiska läge talar för en fortsatt stark utveckling och attraktivitet, liksom fortsatt efterfrågan på bostäder i hela kommunen. Intresset för inflyttning från övriga landet och Europa bedöms fortsatt vara högt. Östersund kan även komma att gynnas av den ökande bostadsbristen i och nettoutflyttningen från storstäderna, genom att fortsätta vara ett attraktivt alternativ till storstaden. En välfungerande kommunal samhällsplanering är ett grundläggande villkor för en balanserad bostadsmarknad som kan möta både efterfrågan och behov. I Östersund går detaljplaneringen fortfarande relativt snabbt jämfört med storstadsregionerna, vilket är en fördel när investerare söker byggprojekt. Om Östersund ska fortsätta vara en intressant marknad krävs fortsatta satsningar på strategisk översiktlig planering, liksom att teknisk och social infrastruktur utvecklas i takt med att kommunen växer.

För långsiktigt hållbar tillväxt är Östersund beroende av att vara en del av en förstorad arbets- och bostadsmarknadsregion. Kommunen behöver attrahera inflyttning från andra delar än den egna regionen genom att kunna erbjuda en palett av boendialternativ, livsmiljöer och arbetstillfällen. En fungerande bostadsmarknad i hela regionen och kommunen är helt enkelt avgörande för fortsatt tillväxt - och för att detta ska lyckas behöver infrastrukturen, både den nationella, regionala och kommunala, utvecklas. När företag rekryterar arbetskraft är tillgången till attraktiva bostäder viktigt för att kunna attrahera rätt kompetens.¹⁵

2.2.5 Infrastruktur/Fjärrtransporter avgörande för hållbar tillväxt

Kommunen och regionen arbetar med att stärka regionens attraktivitet och hur vi fortsatt kan bidra till en hållbar tillväxt. I det arbetet har det konstaterats att nyckeln är tillgänglighet genom fjärrtransporter. Även näringslivsorganisationen Samling Näringsliv har angett infrastruktur som ett av tre prioriterade områden för att nya företag ska etableras och befintliga företag växa i regionen. För att vi ska klara målen i utvecklingsområdena krävs att det finns en god och tillgänglig infrastruktur, med goda förbindelser och utbud, till kommunen, regionen och Stockholm.

¹⁵ www.boverket.se

I Östersunds kommun finns ett starkt myndighetskluster och en besöksnäring som båda har stort samband med Stockholm. Mälardalsregionen är även den största marknaden för det privata näringslivet. Tillgängligheten till Stockholm, med goda förbindelser och utbud, är därför extra viktigt för kommunen. Möjligheterna att kunna resa med tåg från Östersund till Stockholm på maximalt fyra timmar är därför ett högt prioriterat transportpolitiskt mål i kommunen och Jämtlands län. För arbetsmarknadsregionens funktionalitet finns restidsmålet Östersund-Åre en timme och Östersund-Ånge 45 minuter. En god infrastruktur är också avgörande för att vi ska klara klimatomställningen. Med fungerande tågtransporter till regionen kan besöksnäringen och övrigt näringsliv fortsätta att växa utan att det blir en ökad belastning på klimatet.

Klimatomställningen behöver mötas genom åtgärder på det statliga järnvägsnätet, som bidrar till bättre kapacitet och högre hastigheter, och som snabbt kan bidra till ökade marknadsandelar för tåget och minskat koldioxidutsläpp. För Jämtlands län innebär det att det behöver genomföras investeringar på Norra stambanan och Mittbanan. På så sätt kan restidsmålet på maximalt fyra timmar mellan Östersund och Stockholm nås samtidigt som bättre pendlingsmöjligheter inom arbetsmarknadsregionen erbjuds. Det här skulle skapa en överflyttning av persontransporter från väg och flyg till järnväg. För att få en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg krävs kapacitetshöjande åtgärder på järnvägen.

Tillgänglighet genom bra tågförbindelser och vägar skapar ett demokratisk och jämlikt samhälle. Det ger till exempel möjlighet att förverkliga sig själv genom större valfrihet vid val av studie-, arbets- och bostadsort. För vägar krävs att tillgängligheten bibehålls eller förstärks, de europavägar som löper genom region Jämtland- Härjedalen behöver ha en likvärdig standard med andra europavägar. Mål hastigheten 100 km/h på de större vägarna i regionen behöver därför nås. Att hela landet ska leva och att inte vissa delar lämnas utanför är avgörande för att alla medborgare ska känna att de "räknas i bygget Sverige", såväl som i "bygget Östersunds kommun".

2.2.6 Skapa förutsättningar för företagande och ett gott näringslivsklimat

Östersunds kommun behöver arbeta effektivt och samordnat i en process som är professionell och tydlig gentemot företag som har behov av kontakt med kommunen, samt ha ett långsiktigt och hållbart perspektiv vid stöd, etableringar och i linje med fossilfritt 2030. För att skapa ett så gott företagsklimat som möjligt ska företag och medborgare ska bemötas på ett rättssäkert, professionellt, tydligt och likvärdigt sätt.

En växande kommun, ett förändrat näringsliv och ökat fokus på klimat och hållbarhet innebär ett behov att se över tillgången på industrimark för framtida etableringar. Behoven kan se olika ut mellan olika branscher. För personalintensiva branscher kan exempelvis närheten till kollektivtrafik och tillgången till service och urbana verksamheter vara viktiga parametrar. Även lokalens eller byggnadens modernitet, vakansnivå i området samt närheten till liknande företag och kluster är faktorer som styr attraktiviteten. För andra typer av verksamheter är det andra preferenser som i högre grad är styrande vid val av lokalisering. Exempelvis närhet till större trafikleder och stråk för logistikföretag. För att bibehålla och stärka Östersunds kommuns goda fysiska förutsättningar för näringslivet att utvecklas och växa behöver kommunen fokusera på och öka förståelsen för näringslivet i planerings- och etableringsprocesser. Kommunen har under 2020 tvingats tacka nej till etableringsförfrågningar och det finns för närvarande behov och förfrågningar motsvarande cirka 40 ha mark utöver det kommunen kan erbjuda.*¹⁶ Det finns

¹⁶ *Enligt uppgift från Näringslivsutvecklingsfunktionen på Näringslivskontoret.

många goda exempel från andra kommuner som samverkar framgångsrikt inom dessa frågor. Örebro näringslivsprogram och Linköpings etableringspolicy är några exempel att inspireras av.

För att kommunen ska kunna vara konkurrenskraftig i förhållande till andra alternativ i en etableringsförfrågan, bör det finnas detaljplanelagd verksamhetsmark med utbyggd infrastruktur, tillgänglig för försäljning. Detta behöver Översiktsplanen ge utrymme för liksom en långsiktig beredskap för industrimark och större etableringar. Tillgången på stora mängder elkraft i anslutning till industriområden, är en parameter som på senaste tiden har aktualiserats bland annat kopplat till logistikverksamheter där en övergång till eldrivna fordon har kommit en bra bit på väg och som beräknas vara i full drift inom 10 år. Behov uppstår då av att ha laddstationer installerade på terminaler och vid olika lastpunkter.

Östersunds kommun behöver också arbeta med att ständigt utveckla former för att främja sociala innovationer och samverka med ideell sektor. Att ta tillvara på människors engagemang, idéer, och innovationer är ett måste för att möta de samhällsutmaningar som kommunen står inför.

2.2.7 Möjliggöra cirkulära processer och främja hållbart företagande i omvandling

Digitaliseringen är en växande drivkraft till förändringar i företag och i samhället i stort. Satsningar på utveckling av digitala innovationer skapar förutsättningar för nya eller bättre lösningar och metoder som i sin tur kan leda till positiva värden för miljön, samhället, företag och människor.

Strukturomvandlingen pågår och går mot ett alltmer kunskaps- och humanintensivt innehåll i stort sett samtliga branscher. De flesta framtida arbetsplatserna spås finnas inom tjänste- och kunskapssektorn. Samtidigt ser vi ett trendbrott för tillverkningsindustrin. Längre har tillverkningsindustrin förlagt produktionen i lågavlönade länder, men enligt Handelskammaren flyttar fler och fler företag delar av produktionen hem till Sverige för att minska sårbarheten.¹⁷

Handeln genomgår idag en stor omvandling som drivs av ändrade konsumtionsmönster, digitalisering och specifikt e-handel. Detta ställer krav på en förmåga att vara flexibel och att kunna följa med när innehållet förändras. Handeln är viktig för Östersunds utveckling och skapar jobb. Handeln sysselsätter även många personer med svag eller ingen förankring på arbetsmarknaden, såsom exempelvis ungdomar. En livaktig handel är även en betydande del i av vad invånare och besökare förväntar sig och också aktivt söker sig till. Det är önskvärt med en fortsatt positiv handelsutveckling i Östersund, samtidigt som det är ohållbart ur miljösynpunkt med en fortsatt ökad konsumtion. Ett önskvärt scenario är att den lokala handeln ökar medan övrig konsumtion minskar.¹⁸

För Östersund och Jämtland är turism- och besöksnäringen av stor betydelse och har stor utvecklingspotential. Besökarna kommer från hela landet, samt andra länder i Europa. Att platsen Östersund med omnejd fortsätter att utvecklas hållbart och attraherar besökare med fokus på hållbara upplevelser är en viktig utvecklingspotential för många små och medelstora företag i Östersund och länet. Detta ligger också i linje med Region Jämtland Härjedalens strategi för smart specialisering som pekar på Upplevelser som ett av fyra prioriterade områden.

¹⁷ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

¹⁸ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

Cirkulär ekonomi kräver förändring inom flera områden. Resurser som kompetensutveckling och att stötta företagens omvandling för att inte tappa konkurrenskraft kommer att vara viktiga insatser de kommande åren. Likaså att se möjligheter utifrån hur lokala cirkulära processer på landsbygden kan bidra till fler arbetstillfällen och tillväxt i kommunen. Östersunds kommun behöver ha ett långsiktigt och hållbart perspektiv vid stöd, etableringar och i linje med fossilfritt 2030, men samtidigt vara en kompetent utvecklingspartner i ett snabbt föränderligt näringsliv.¹⁹

2.2.8 Tillvarata digitaliseringens möjligheter

Digitalisering är en så kallad megatrend och påverkar hela samhället. Det blir allt tydligare att allt som kan digitaliseras kommer att digitaliseras. Det skapar också förväntningar på offentlig och kommersiell service från företag och medborgare. Det innebär också en fortsatt utveckling av IT-branschen som hela tiden expanderar och har rekryteringsbehov. Digitalisering är ett begrepp som rymmer många delområden. Det handlar om allt ifrån:

- *Digital kompetens*: kunskap om digitala verktyg och tjänster samt förmåga att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar.
- *Digital trygghet*: människor, företag och organisationer ska kunna känna tillit till och förtroende i användningen av digitala tjänster och att de är enkla att använda.
- *Digital innovation*: förutsättningar för nya eller bättre lösningar som ger värde för miljö, samhälle, företag och individer skapas och sprids.
- *Digital ledning* pekar på vikten av att verksamheter effektiviseras, utvecklas och får högre kvalitet
- *Digital infrastruktur* lyfter fram betydelsen av att så kallad hård och mjuk infrastruktur förbättras och förstärks för att data ska kunna transporteras så effektivt som möjligt.²⁰

Digitaliseringen påverkar arbetslivet i hög grad, arbeten och yrken förändras och försvinner, men än fler kommer att skapas. Det betyder att individer ständigt behöver lära nytt och utveckla kompetenser för att anpassa sig till en ny arbetsmarknad. Den grundläggande digitala kompetensen hos både individer och arbetsgivare behöver öka för att kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter. En hög digital mognad tillsammans med en tillåtande innovativ kultur lägger grunden till nytänkande och nyskapande.²¹

Östersunds kommun har tagit fram *Digitaliseringsstrategi 2018-2022*, som handlar om att öka digitaliseringen inom Östersunds kommun och hur kommunen kan möta behovet av digitala tjänster gentemot medborgarna.

För Region Jämtland Härjedalen som är ett glest befolkat län och en demografisk utmaning skapar digitala lösningar möjligheter för att leva och verka i hela vårt län. Länet gynnas av den miljö och den livsstil som erbjuds, människor söker sig hit och tar ibland jobbet med sig, vilket förutsätter distansarbete och nya affärsmodeller. Om distansarbetet fortsätter på längre sikt kan enligt en Sifo-undersökning, nästan fyra av tio kontorsarbetare tänka sig att flytta till en annan del av Sverige eller utomlands, främst för ökad livskvalitet.²² Regionens och kommunernas arbete med välfärdsteknologi och nya arbetssätt, genom bland annat mobila lösningar, uppmärksammas såväl nationellt som internationellt. I Östersund ligger det enda E-hälsocentrumet i sitt slag i Norden. En hub där offentlig sektor och näringsliv arbetar tillsammans – på riktigt. Där det ibland går så

¹⁹ Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige, 2020

²⁰ Ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi

²¹ Remissversion Smart Specialisering, Region Jämtland Härjedalen

²² <https://www.di.se/nyheter/sa-manga-vill-flytta-om-distansarbetet-fortsatter/>

fort som ett halvår från idé till test i verklig miljö. Här hålls återkommande inspirationsseminarier och närheten till beslutsfattarna är påtaglig. Ändå är framgångsreceptet enkelt: Att människor sitter i samma lokal, fikar tillsammans och utbyter olika erfarenheter. Vårdens utmaningar hamnar direkt hos näringslivets utvecklare. Tankarna flödar och idéer blir till lösningar och affärer - Både för stora och små företag.²³

Även om digitaliseringen i sig är en megatrend är digitalisering också något som genomsyrar alla övriga megatrender. I en del strategier (exempelvis Region Jämtland Härjedalens Smart specialisering och Regeringens Strategi Ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi) väljer att göra digitalisering till ett eget utvecklingsområde, medan andra väljer att se digitalisering som något som genomsyrar samtliga övriga fokusområden. Digitalisering är inte ett självändamål eller eget fokusområde. Det är ett medel som kan hjälpa oss att lösa behov och utmaningar. Det finns fortfarande globala utmaningar kopplat till hållbar elproduktion och lagring av data, men rätt använt är det ett viktigt verktyg för att nå de ambitiösa målen för hållbar utveckling som världens länder antagit.²⁴

2.2.9 Företag, myndigheter och externa organisationers behov av kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning handlar om att det måste finnas kompetent arbetskraft som svarar upp mot de behov som näringsliv och offentlig sektor efterfrågar. En välfungerande arbetsmarknad med en hög sysselsättningsgrad kräver kompetensförsörjning. Kompetensförsörjning behövs också för att vi ska kunna utveckla nya, innovativa tillväxtbranscher.

Forskning visar att inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de allra viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet. Utbildningssystem måste kunna möta människors behov under hela livet vilket innebär ett perspektiv från förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning men även alla människors lika möjlighet till livslångt lärande. Detta är grunden för att kunna delta i arbets- och samhällslivet. Utbildning skapar välbefinnande och är en förutsättning för att människor ska kunna bidra till att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle.²⁵

En god samverkan mellan gymnasium, vuxenutbildningar, universitet och näringslivet är ett villkor för att kunna matcha utbildningar med det behov av arbetskraft som finns hos företagen. Att satsningar på entreprenörskap finns med i utbildningarna är viktigt för att långsiktigt kunna stärka det lokala näringslivet. Det behövs kreativa lösningar. Det kan handla om att vidareutbilda befintlig personal, eller att aktivt arbeta för att integrera arbetskraft från andra kulturer. En ökad inflyttning och förbättrad integration blir allt viktigare delar att arbeta med för att klara kompetensförsörjningen i en kommun.

Organisationen Östersunds kommun står inför stora pensionsavgångar och har stora behov av fortsatt kompetensförsörjning för att klara välfärdsuppdraget. Kommunens område HR har ett tydligt uppdrag att arbeta med den interna kompetensförsörjningen. Kommunen har också tagit fram en Riktlinje för Lokal arbetsmarknadspolitik i Östersunds kommun, som tydligt kopplar till tillväxtuppdraget. Enligt denna riktlinje ska ett strategiskt och långsiktigt fokus för kommunens lokala arbetsmarknadspolitik bland annat *möta näringslivets kompetensförsörjningsutmaningar*,

²³ Remissversion Smart Specialisering, Region Jämtland Härjedalen

²⁴ Globala målen, Agenda 2030

²⁵ Riktlinje för Lokal arbetsmarknadspolitik i Östersunds kommun, 2020, Analys för hållbar tillväxt

och motverka arbetslöshet och utanförskap i Östersunds kommun. Den lokala arbetsmarknadspolitiken ska enligt riktlinjen vara tydligt kopplad till kommunens tillväxtarbete såväl som den interna kompetensförsörjningsarbete.

Detta avsnitt handlar främst om företagens och externa aktörers behov av kompetensförsörjning, något som har lyfts av näringslivet i enkätundersökningar och i de digitala dialoger som förts med företag och externa aktörer kring framtagandet av Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt under hösten 2020. Näringslivskontorets näringslivsundersökning 2020 visar att flertalet av företagen har haft problem med att få sökande med rätt kompetens vid rekryteringstillfällen. Däremot är det sällan problem med att få den sökande att flytta hit. Som ett av de största hindren för utveckling av företaget anger man tillgången till rätt kompetens, följt av bredbandsuppkoppling, infrastruktur/förbindelser samt tillgång av service (gäller främst företag på landsbygd) såsom post och paketdistribution, livsmedel och drivmedel.²⁶

Näringslivskontoret jobbar nära Lärcentrum för att ta fram utbildningar via Lärcentrum (vuxenutbildningar) samt på Yrkeshögskolenivå. Behovet av dessa utbildningar har kommit fram via den Näringslivsundersökning som Östersunds kommun gjort två gånger och den senaste gången deltog alla kommuner i länet. Svartsresultatet för alla kommuner sammanställs nu av Region Jämtland Härjedalen och ska ligga till grund för ett gemensamt arbete att ta fram utbildningar inom de branscher och yrken där det finns störst behov.

Mittuniversitetet har en central roll kopplat till kompetensutveckling, forskning och rekrytering. Mittuniversitetet bidrar också starkt till kommunens attraktionskraft, möjligheten att bo kvar samt inflyttning och ökad jämställdhet i regionen. Östersunds kommun har även ett samarbete med Mittuniversitet genom ett samverkansavtal. Avtalet ska stärka och utveckla verksamheten vid Campus Östersund och att bidra till en långsiktig hållbar tillväxt i Östersunds kommun.²⁷

Integration är nära sammankopplat med utbildning och kompetensförsörjning. I Sverige är kompetenskraven på arbetsmarknaden höga. Staten har huvudansvar för arbetsmarknadspolitiken, men kommunerna har en viktig roll för en bra integration. De senaste årens stora invandring har inneburit en förnyring av befolkningen och detta har bidragit till att uppfylla Östersunds kommuns mål 2014-2020 om *Mer människor*. Men de långsiktiga effekterna är beroende av de insatser som görs, både nationellt och lokalt. Goda resultat uppnås främst när kommuner, det lokala näringslivet och civilsamhället gemensamt arbetar för en bra integration.²⁸

2.2.10 Innovation och entreprenörskap

Trots ökade insikter om behovet av en genomgripande samhällsomställning för att nå målen i Agenda 2030 eller Parisavtalet går utvecklingen långsamt. Det finns flera bromsande faktorer som både har att göra med hur våra samhällen fungerar och hur vi väljer att leva våra liv, likväl som behovet av tekniska framsteg och innovationer. Innovation kräver initiativ, idéer och engagemang - för att våga utmana existerande lösningar och testa nya idéer måste det finnas plats för entreprenörer, idéer och företag att växa.

²⁶ Näringslivsundersökning 2020, Östersunds kommun

²⁷ Analys för hållbar tillväxt, 2019 Östersunds kommun

²⁸ SKL Rapport: Vägval för framtiden

Omställningen till ett långsiktigt hållbart samhälle är en process med svåröverblickbara konsekvenser för existerande samhälls- och maktstrukturer och för enskilda människors liv. Forskning och innovation ges ofta en central roll för samhällsutvecklingen och för att svara på de samhällsutmaningar vi står inför, både i Östersund, Sverige och globalt. Satsningar på högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation anses stärka samhällets utveckling, människors välfärd och näringslivets konkurrenskraft. I arbetet med att uppnå hållbarhetsmålen i Agenda 2030 spelar utmaningsdriven forskning och innovation i samverkan med olika samhällsaktörer och näringsliv en central roll. Att skapa balans mellan samhällets krav på relevant och användbar kunskap och forskarnas och forskarsamhällets frihet och autonomi utgör en forskningspolitisk utmaning.²⁹

Mittuniversitetet är en motor för hållbar tillväxt och bidrar med såväl nationell som internationell innovation och forskning. Det behövs ett ständigt pågående arbete för att ytterligare stärka relationer och kontaktytor mellan kommunorganisationen, universitet och näringslivet. Där kan kommunen medverka till att skapa innovativa miljöer där företag, organisationer, universitet och forskning kan mötas.³⁰ Satsningar på E-hälsocentrum kan bidra till att stimulera innovation på hög nivå, entreprenörskap och nya etableringar till kommunen.

Kopplat till innovation håller Region Jämtland Härjedalen på att ta fram (under 2020) *Strategi för smart specialisering*, som utgår från 4 prioriterade områden för att öka tillväxtpotentialen i länet. Tanken med strategi för smart specialisering är att styra kommande Europeiska regionala utvecklingsfond och eventuellt också Interregprogram för att påverka skrivningar och utlysningar som gör bäst nytta i Jämtland Härjedalen. De områden som prioriterats är:

- Jord, skog och vatten
- Upplevelser
- Digitala lösningar
- Hållbar energi

Kommunens Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska samspela med Strategi för smart specialisering och ska bidra till goda förutsättningar för innovation och entreprenörskap och till att förenkla för befintliga företag att utvecklas och växa i hela kommunen.

2.2.11 Integration och mångfald som tillväxtfaktor

Idag har Sverige en arbetsmarknad med en tydlig klyvning, där arbetslösheten bland inrikesfödda är mycket låg medan arbetslösheten bland utrikesfödda är mycket hög. Skillnaden bland de två grupperna är bland den högsta i Europa, enligt SKR. Sammantaget är det ett tydligt mönster där utrikesföddas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden är kantade av utmaningar utanför deras egna möjligheter att påverka. Detta leder till att exempelvis kommuner förlorar kompetens till arbetslöshet och till lågtröskel-yrken. Detta i sin tur skapar samhällskostnader för försörjningsstöd och andra insatser.³¹ I en studie från 2002 konstateras att en invandrad person, framförallt från icke-europeiska länder, efter 25 år i Sverige fortsätter att ha 15% lägre anställningsnivå än en svensk född i Sverige.³²

²⁹ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

³⁰ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

³¹ SKR: <https://skr.se/integrationsocialomsorg.26.html>

³² How Long Does it Take to Integrate?, Lena Nekby, 2002

Diskrimineringsombudsmannen har sammanställt en mängd olika undersökningar kring utrikesföddas etablering på arbetsmarknaden och konstaterar att diskriminering av utrikesfödda förekommer vid rekrytering.³³ Samtidigt har vi ett näringsliv och en offentlighet i ett skriande behov av arbetskraft. I Östersunds näringslivsundersökning från januari 2019 uppger företagen att tillgången till rätt kompetens är det näst viktigaste efter bredband, för ett företags verksamhet och utveckling. Samma undersökning konstaterar att det finns ett rekryteringsbehov bland kommunens företag av 550 personer inom sex månader. Inom Östersunds kommun finns parallellt ett rekryteringsbehov av 1355 personer fram till 2028.³⁴

Region Jämtland Härjedalens senaste befolkningsprognos visar på att de som framförallt flyttar från länet, är de utrikesfödda. Östersund tillsammans med länet behöver göra ett stort jobb med att förändra de rekryteringsmönster och attityder som ligger bakom att en utrikesfödd har så små möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, speciellt till yrken som kräver akademisk examen. Problematiken behöver erkännas och diskuteras och arbetsgivare från både näringslivet och det offentliga behöver bjudas in till den diskussionen.

2.2.12 Tillvarata det samiska kulturarvet som tillväxtfaktor

Regioner och kommuner som har förmånen att vara samiska förvaltningsmyndigheter bör ta tillvara på kunskaper och traditioner från den samiska befolkningen. Hållbar tillväxt utifrån ett samiskt- och urfolksperspektiv innebär en mer holistisk syn på hållbar tillväxt. Urfolkens och samernas motto att inte ta mer än vad en behöver för att överleva är inbyggt i kulturen. På så sätt säkerställs att resurser ska finnas för kommande generationer och att naturen inte ska vandaliseras. Naturen är grundförutsättningen för allt liv, även människans. Östersunds kommun har förmånen att ha ett urfolk som lever dins liv enligt den samiska traditionella kulturen. Men vi har också urbana samer som lever tillsynes sina liv precis som alla andra.

Samisk ekonomisk utveckling är baserad på en symbios mellan naturen, samiskt språk och kulturella traditioner. Att investera i revitalisering av samisk kultur och språk är därmed investeringar i samisk ekonomisk tillväxt. Där har Östersunds kommun en viktig roll att fylla och bör se det som en socialt långsiktig investering som genererar hållbar tillväxt. Det behövs en större förståelse och kunskap om samiskt samhälle och levnadsvillkor för att inse vidden av den sociala investering som kommunen kan göra genom att stärka individer och skapa hållbar tillväxt.³⁵

Enligt en OECD-rapport från 2019 "Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden, OECD Rural Policy Reviews", spelar den samiska befolkningen en viktig roll för Norra Sveriges ekonomier. Renskötsel, livsmedelsproduktion och anslutning till regioners olika besöksnäring adderar viktiga värden för tillväxt, attraktivitet, natur och kulturvärden*³⁶. Samebyarna i Jämtland Härjedalen är elva stycken och små till såväl yta som medlemsantal vilket skapar en sårbarhet. Det finns målkonflikter att leva i ett län med starkt tillväxtfokus på besöksnäring, vilket behöver tas i beaktning om slutsatser ska dras ifrån denna rapport för andra regioner då förhållandena inte är rakt av jämförbara.³⁷

³³ Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet, Oxford Research, 2012

³⁴ Östersunds kommuns HR-avdelning, 2019

³⁵ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

³⁶ * Rapporten beskriver förutsättningar baserade på besök i de två nordliga länen och lyfter inte fram sydsamiska förutsättningar och särdrag.

³⁷ Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden, OECD Rural Policy Reviews

De viktigaste samiska näringslivssektorerna i norra Sverige är renskötsel, turism och kultur. Enligt rapporten finns en växande efterfrågan för till exempel renuppfödning och renköttproduktionen. Samernas unika kultur och traditioner är en del av vissa regionala turismstrategier. Det finns däremot få samiska entreprenörer som engagerar sig i turistiska erbjudanden. Besöksnäringen kopplat till naturbaserade upplevelser och matupplevelser anses ha potential att skapa nya inkomstkällor och fler framtida sysselsättningsmöjligheter för samerna.³⁸

2.2.13 Kulturens egenvärde och kulturens roll för tillväxt och attraktivitet

Kultur-, natur och kulturmiljövärden skapar attraktiva miljöer både för boende och besökare. Kultur viktigt för att skapa tillväxt och för att göra en plats attraktiv. Detta är numera mer eller mindre vedertaget. Kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och kvalitet är däremot en grundförutsättning för själva kulturen i sig. I ett samhälle där kulturen enbart ses som medel, och aldrig som mål i sig, är den konstnärliga friheten hotad. Men sett ur ett tillväxtperspektiv är kulturella och kreativa näringar en snabbt växande näringslivssektor. Med kreativa näringar avses Tillväxtverkets definition innefattande områdena: arkitektur, design, film och foto, konst, litteratur, media, mode, musik, måltid, scenkonst, turism och besöksnäring samt upplevelsebaserat lärande.

De senaste åren har kulturgeografer och ekonomer visat att kulturen är ett viktigt medel för regional tillväxt. Om ett spännande kulturutbud saknas i en region kan incitamenten för inflyttning till en region minska eller utebli. Kultur lockar också till sig besökare som lägger pengar på mat, shopping, resor och övernattnings. Undersökningar visar att "Kulturturister" spenderar mer pengar än övriga besökare. Kulturturism står sig bra i kristider och är den gren som växer snabbast inom turismen. Kopplat till hälsa får kultur individer att må bra, både direkt och indirekt genom att kultur utvecklar och stimulerar människor.³⁹

"Mer kultur" var ett prioriterat område i den tidigare Tillväxtplanen Mer Östersund. I linje med kommunens nya mål och styrkedja kommer en särskild strategi för kultur tas fram. I Kulturstrategin står att *I en växande kommun som Östersunds bidrar kultur till att minska avstånd och sociala klyftor i syfte att värna det öppna samhället och en mer sammanhållen kommun. Demokratiaspekter, delaktighet, kulturens betydelse för människors livskvalitet samt möjligheter att skapa, utöva och uppleva kultur utgör här de viktiga komponenterna.* Ett fokusområde i den strategin kommer att vara *Samhällsbygge, tillväxt och näringsliv.* (obs: remissversionen av kulturstrategin – ej beslutad ännu) Det är viktigt att kulturstrategin och Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt kompletterar och stärker varandra.

2.2.14 Demografisk utmaning

Andelen äldre i världen och Sverige ökar. Den demografiska utvecklingens påverkan på samhället är en angelägen fråga ur både ett tillväxt och jämlikhetsperspektiv. Fördelningen av resurser mellan olika åldersgrupper påverkar tilliten i samhället och detta har flera kopplingar till hållbarhetsfrågor på en övergripande samhällsnivå. Exempelvis sjukvården och pensionerna.

³⁸ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

³⁹ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

Det finns också en tendens att prata om äldre människor som en homogen grupp. I själva verket finns stora socioekonomiska skillnader som kan skapa växande klyftor när andelen äldre i befolkningen blir större.⁴⁰ Det är viktigt att olika samhällsaktörer samverkar för att äldre och personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett bra och självständigt liv. När fler kan vara självständiga så länge som möjligt är det bra för både individen och samhället.⁴¹

Den nuvarande demografiska utvecklingen, där människor blir allt äldre samtidigt som barnafödandet är lågt gör att de allra flesta kommuner på ett eller annat sätt är beroende av inflyttning för att behålla sin folkmängd. Inflyttning behövs för att få ökade skatteintäkter till kommunen, kompetensförsörjning till företagen och till offentliga aktörer. Som redovisats i tidigare avsnitt finns flera sätt att arbeta med ökad inflyttning. Exempelvis platsen – vad är det som gör Östersund unikt, god integration och att arbeta för att unga studenter och andra grupper som redan bor i kommunen att vilja fortsätta att bo kvar. För att möta den demografiska verkligheten krävs också att det skapas förutsättningar för människor vad gäller tillgänglighet. Detta är avgörande för att alla ska kunna vara delaktiga i samhället. Möjligheterna till delaktighet rör alla samhällsområden till exempel arbetsmarknad, skola, offentliga miljöer och allmänna val. Delaktighet är en förutsättning för att kunna vara med och bidra till tillväxt i samhället.⁴²

Östersunds kommun blev under 2019 medlem i WHO:s nätverk "The WHO Global Network for Age-friendly cities and communities". Nätverket syftar till att genom kunskaps- och erfarenhetsutbyte bidra till städer/samhällen som bidrar till ett aktivt och hälsosamt åldrande. Som medlem ska man i samverkan med målgruppen (äldre) göra en nulägesanalys av hur de upplever 8 olika områden (utemiljöer, transporter, bostäder, social delaktighet, social inkludering, arbete/sysselsättning och medborgarinflytande, kommunikation och information samt samhällsstöd och service). för att därefter vidta åtgärder som skapar förutsättningar för ett aktivt och hälsosamt liv och åldrande. I Östersunds version omfattar arbetet både äldre och personer med funktionsnedsättningar.

En viktig del av den demografiska utmaningen är också att göra Östersund attraktiv för unga att vilja bo leva och fortsätta utvecklas i Östersund. Där en viktig aspekt kopplat till hållbar tillväxt är vilken värld vi lämnar till våra unga att förvalta till kommande generationer. De beslut som tas idag kommer att påverka hur samhället ser ut och fungerar i framtiden och då behöver ungas synpunkter vägas in på ett tydligare sätt – inte minst vad det gäller hållbarhetsaspekter och beslut som direkt påverkar de långsiktiga effekterna för vår livsmiljö - både lokalt och globalt. Detta blir särskilt viktigt utifrån barnkonventionen, utifrån aspekten att alla barn ska ha rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad och att barnets rättigheter ska beaktas vid alla frågor och beslut som berör dem.

Ungdomsbarometern har sedan 90-talet arbetat med kartläggning, analys och rådgivning kring unga målgrupper och framtidsfrågor. Den mest kända undersökningen är den återkommande Ungdomsbarometern som årligen genomförs bland ungefär 20 000 personer i ålderskategorin 15–24 år. Ungdomsbarometern 2018 beskriver sammanfattningsvis en generation som ser generellt positivt på mångfald och de förväntar sig att mångfald ska återspeglas i de miljöer de befinner sig i, till exempel på jobbet. De vill ha ett yrke som de brinner för, men känslan av att behöva göra ett val bland alla möjligheter som finns kan kännas svårt och betungande. Unga människor idag är

⁴⁰ https://forte.se/app/uploads/2019/10/fort-9820-rapport-forskning-socialt-hallbar-utv_ta-ny.pdf

⁴¹ Vård- och omsorgsnämndens program för Bostadsplanering 2018-2028

⁴² Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

vana vid att ha haft möjlighet att påverka beslut i sin hemmamiljö och de är väl medvetna om sin konsumentmakt.⁴³

Exempel på viktiga frågor för unga idag är jämställdhet, miljö- och klimatfrågor, ökade resurser till sjukvård och omsorg, att motverka rasism samt ökade resurser till skolan. Allt fler unga vill ha en trygg anställning och fast lön. Unga människor idag respekterar människor som lyckas vara goda föräldrar, allmänbildade människor, människor som lyckas ha långvariga relationer, politiker som tar ansvar för samhällets utveckling och hädiga människor. Det är en övergripande bild men det ger ändå tydliga fingervisningar kring vad unga människor idag prioriterar och värdesätter. Den psykiska ohälsan ökar dock inom gruppen unga vilket är mycket oroväckande. Mellan hälsa och tillväxt råder ett dubbelriktat samband. En ökad ekonomisk tillväxt kan till exempel öka den sociala välfärden och kan genom detta också öka livskvaliteten och hälsan hos människor. En god hälsa i befolkningen påverkar i sin tur den ekonomiska utvecklingen genom att den ger bland annat högre produktivitet och förbättrade yrkeskunskaper.

2.2.15 Fler besökare - förutsättning för handel och företagsutveckling

Coronapandemin har lett till radikalt förändrade förutsättningar för företagande och sysselsättning. För besöksnäring globalt och i Sverige beskrivs pandemin och dess konsekvenser som den största krisen hittills. Vintern 2020 avstannade det internationella resandet och delar av det inhemska resandet nästan helt, för att först i juni försiktigt börja hitta sina nya former. Chocken för dessa näringar har sannolikt upplevts extra stor då krisen kom plötsligt efter många år av oavbruten global tillväxt och i en sektor med generellt svag ekonomisk uthållighet.⁴⁴

Besöksnäringen står inför en period där vi så fort som möjligt måste få igång hjulen på de branscher som skadats i krisen, och hur detta ska kunna ske hållbart och på ett sätt som kommer hela landet till godo är en stor utmaning. Den fortsatta utvecklingen blir mycket viktig att följa och kommer att påverka näringslivet i Jämtland Härjedalen i hög utsträckning.⁴⁵

Upplevelser och evenemang inom både kultur, gastronomi, samt friluftsliv och idrott är viktiga områden för att skapa besöksanledningar till Östersund och länet. Östersund tillhör en region med tydlig profil inom besöks- och upplevelsenäring. Besöksnäring och upplevelsenäring är en av basnäringarna i regionen, med fortsatt stor utvecklingspotential. Östersund har behov av att tillsammans med regionala och interregionala aktörer skapa fler reseanledningar året runt, både vad gäller fasta attraktioner och upplevelser samt evenemang utvecklade med tanke på de generella trenderna t.ex. inom området stadsnära friluftsliv. Detta har även lyfts i de dialoger som har genomförts med näringsliv och externa aktörer för att få inspel till denna rapport och kommande näringslivsstrategi.

Östersunds närhet till fjällen, naturnära livsstil har lyfts som styrkor och utvecklingsområden i stor utsträckning. Ett utvecklingsområde som lyftes av flera aktörer och grupper var även det mera "Östersundsnära" friluftslivet, det vill säga naturupplevelser och friluftsliv som inte innebär en resa till fjälldestinationerna utanför Östersund. Slutligen var Stadsutveckling något som tydligt lyftes fram i dialogerna. Utveckling av Östersunds stadskärna kopplat till den stora omställning vi står inför (exempelvis ändrade konsumtionsmönster, covid-pandemin, cirkulär ekonomi, etc.) något som lyftes fram. Det vill säga utveckling av nya sociala mötesplatser i en

⁴³ Analys för hållbar tillväxt, 2019, Östersunds kommun

⁴⁴ Turism och besöksnäring efter coronapandemin - En nuläges- och scenarioanalys, 2020

⁴⁵ Turism och besöksnäring efter coronapandemin - En nuläges- och scenarioanalys, 2020

mix kultur och gastronomi och entreprenörskap som växt fram i Östersund under senare år är något att värna och utveckla.

Det pågår flera stora och pågående projektsatsningar kopplat till dessa områden. Det finns även beslut om att styrdokument ska tas fram för bland annat en idrottsstrategi och Friluftstrategi ska tas fram, samt pågår det diskussioner om framtagande av styrdokument kring evenemang.

2.3 Avslutningsvis

Den demografiska utmaningen och att skapa förutsättningar för en stabil befolkningsutveckling är några av de viktigaste framtidsfrågorna som kommunen och vår region har att hantera. För att klara detta behöver vi göra det så bra som möjligt för människor och företag som redan bor och verkar här - så att människor vill fortsätta bo och utvecklas i Östersund. Vi behöver också attrahera nya invånare och etableringar till kommunen - fler invånare som med sina unika kvalitéer bidrar till vår utveckling. För att inflyttningen ska bli bestående och hållbar krävs att nya invånares kompetens, kreativitet och arbetskraft tas tillvara på bästa sätt (integrationsstrategi 2020). Att skapa bra förutsättningar för nyinflyttade till kommunen och nyanländas integration i samhället är exempel på viktiga delar för kompetensförsörjning och kommuners möjligheter att skapa en hållbar tillväxt.

3. Resultat från Workshops och näringslivsenkät (Empiri)

Detta kapitel sammanfattar och presenterar resultaten från de olika dialoger och en näringslivsundersökning som har genomförts under 2020. Syftet med samtliga dialoger har varit att inhämta synpunkter, inspel och olika perspektiv till arbetet med näringslivsstrategin för hållbar tillväxt och till de strategiska utvecklingsområden som strategin ska fokusera på. Kapitlet sammanfattar även vad som kommit fram i interna dialoger med den interna referensgruppen.

3.1 Externa dialoger

I samband med framtagandet av den nya näringslivsstrategin för hållbar tillväxt har projektgruppen haft dialog med nästan 60 företrädare för företag, organisationer, aktörer inom utbildning och innovation och föreningar med flera. Tre dialogtillfällen har genomförts utifrån en mer allmän inbjudan, medan två av dialogerna har hållits med projektets särskilt inbjudna referensgrupp. Dialogerna har genomförts i digital form och antal deltagare i varje grupp har begränsats för att kunna ha bra och konstruktiva dialoger och samtal.

Förutom de externa dialogerna med olika aktörer har projektgruppen även haft löpande dialog med projektets interna referensgrupp, med representanter från kommunens samtliga förvaltningar. Den interna referensgruppen har svarat på en inventering kring tillväxt med kopplingar till den nya strategin och de har lämnat synpunkter på definitionen av hållbar tillväxt och möjliga målkonflikter kopplat till tillväxt i kommunen.

Följande fyra områden lyftes särskilt fram under de externa dialogerna:

- *Platsen Östersund.* Vi lyfter fram den unika platsen Östersund, med den aktiva livsstilen och närheten mellan stad och fjäll. Utveckling och tillväxt ska ske på ett hållbart sätt, både i stad och på landsbygd. Värden som demokrati, samisk kultur och hälsosam livsstil framhålls.
- *Människan i centrum.* Vi sätter kommunens egna invånare i centrum och lyfter fram värden som trygghet, stolthet och närhet. En välmående befolkning ger välmående företag, vilket i sig skapar attraktionskraft. Vi värnar om eldsjälar och ambassadörer i vår kommun.
- *Digitaliseringen ger nya möjligheter.* Den pågående pandemin har inneburit en snabb digital omställning som på sikt kommer att gynna Östersund. Trenden går mot att en mer naturnära livsstil som tillsammans med en stark entreprenörsanda och ökade möjligheter att arbeta på distans innebär att valet av bostadsort handlar mer om livsstil än om var arbetsplatsen finns.
- *En väl fungerande infrastruktur, skola, vård och omsorg* är områden som Östersunds kommun ständigt arbetar med att utveckla och förbättra. Ett fungerande välfärdssamhälle med en välutbyggd infrastruktur är en förutsättning för att kunna skapa hållbar tillväxt och utveckling i kommunen.

Trender som triggas av Östersund

Under de externa dialogerna fick deltagarna svara på vilka trender som de såg påverka utvecklingen tydligast och vad det är som "triggas" av Östersund. Ett antal områden lyftes fram som särskilt tydliga.

Den så kallade Remote trenden eller "arbeta på distans-trenden" blir allt starkare med den ökande digitaliseringen som möjliggörare för detta. Att kunna arbeta på distans och därigenom kunna välja var man vill bosätta sig. Det innebär dels att människor har större möjlighet att välja bostadsort efter livsstil och möjliggör för ökad kompetensförsörjning. Den kompetens som efterfrågas i regionen och kommunen, men som inte finns på orten, kan därigenom lösas från annan plats genom möjligheter till distansarbete. Det skulle också kunna innebära att större företagsetableringar är möjliga med huvudkontor i Östersund och med medarbetare som arbetar på annan ort.

Att lyfta fram och kommunicera den attraktionskraft och de naturupplevelser som finns i vår kommun och inte enbart fokusera på fjäll och friluftsliv i kringliggande kommuner. Att det inte är nödvändigt att åka till fjällen för att få bra naturupplevelser. De finns också på hemmaplan och runt husknuten. Det pågår ett arbete med att synliggöra och tillgängliggöra de möjligheter till naturupplevelser, rörelse och rekreation som finns i kommunen. Men dessa skulle behöva kommuniceras ytterligare, både för kommuninvånare och besökare. Många söker sig från storstäderna till landsbygden och för att bli en del av den attraktiva naturnära livsstilen som finns i Östersund.

Vi behöver också bygga på och förstärka det som redan finns i vår kommun, vår egen identitet och de områden som vi är duktiga på. Vi lyfter fram det unika, hållbara och emotionella med Östersund, såsom naturen, maten och kulturen. Att vi är staden vid fjället och den enda staden i länet. En stad och kommun som pulserar av drivkraft och entreprenöranda. Vi profilerar oss också som en stark gastronomi- och evenemangsstad och en etablerad universitetsstad, där många studenter stannar kvar efter avslutad utbildning.

Den holistiska hälsotrenden är viktigare än någonsin. Både hur vi mår psykiskt och fysiskt. Vardagsmotionen och rörelsen är en naturlig del av livet och vi tänker mer än någonsin

på vad vi äter. Hushållning, från jord till bord, där vi prioriterar det ekologiska och värdesätter det lokalproducerade är också en tydlig trend. En ny typ av företagsamhet byggs upp kring ohälsa och att motverka denna. Vi ser att hållbarhet ska finnas med i alla led och att Östersunds kommun har stora förutsättningar att bli en föregångare inom hållbarhetsområdet.

Vår utveckling bygger på gemenskap och ett inkluderande synsätt som handlar om så mycket mer än enbart det kommersiella. Vi är en välkomnande kommun med mötesplatser där människor från olika platser och kulturer kan träffas. Vi samverkar och lär av varandra. Initiativ som kommer underifrån tas tillvara på och vi värnar om eldsjälarna. Gränsen mellan arbete, fritid och privatliv suddas också ut allt mer.

Vilka behov har medborgaren, studenten och besökaren?

I samband med de externa dialogerna fick deltagarna diskutera vilka behov som de ansåg vara viktigast för våra kommunmedborgare, våra studenter och våra besökare. De områden som lyftes fram var följande:

- Det grundläggande behovet för medborgare är att det finns en väl fungerande välfärdsservice, såsom infrastruktur, skola, förskola, vård och omsorg. Tillräckligt med bostäder och mark för etablering av nya bostäder lyftes också fram som en viktig faktor, inte minst om vi vill växa med fler invånare i kommunen. Digitaliseringen är en förutsättning för utveckling.
- Betydelsen av en riktig stad, med ett välutvecklat gastronomi- och kulturliv och en blandning av olika verksamheter och utbud. Samtidigt som det finns en stark närhet till natur och livskvalitet.
- Att vi tar hand om våra medborgare och sätter hälsa och god livsstil i centrum. Vi välkomnar mångfald och delaktighet, för att skapa ett mer kreativt, innovativt och inkluderande samhälle.
- Om vi tar hand om attraktiva initiativ så skapas nya initiativ och ökad entreprenörsanda. Talanger attraherar andra talanger och det leder till handlingskraft och ökad företagsamhet. Ambassadörskapet är viktigt för tillväxten.
- Det finns ett stort behov av att stärka reseanledningarna till vår kommun. Många av våra besöksanläggningar börjar bli gamla och omoderna och vi behöver både utveckla våra befintliga turistanläggningar och skapa nya reseanledningar för att besökare ska fortsätta att komma hit.

Vilka behov har företagaren, entreprenören och organisationen?

Under de externa dialogerna fick deltagarna också diskutera vilka behov som fanns för att skapa ett ännu bättre företagsklimat. Vad behövs för företagaren, myndigheten, entreprenören, organisationen eller föreningen som redan finns i kommunen eller som vill etablera sig här. De frågor som lyftes fram var bland annat:

Under de externa dialogerna fick deltagarna också diskutera vilka behov som finns för att skapa ett ännu bättre företagsklimat. Vad behövs för företagaren, myndigheten, entreprenören, organisationen eller föreningen som redan är etablerad eller som vill etablera sig i kommunen? De behov som lyftes fram var bland annat:

- Den digitala utvecklingen är en förutsättning för att företagen ska kunna utvecklas och växa i kommunen. Både ur ett omställningsperspektiv med allt fler digitala tjänster och en växande global marknad, samt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

- En välfungerande och effektiv myndighetsutövning är en förutsättning för ett bra företagsklimat. Oavsett om man är företag, organisation eller arrangör så önskar man en väg in i kommunen och att frågorna hanteras så enkelt och samordnat som möjligt.
- Kommunen behöver arbeta ytterligare för att förenkla och möjliggöra för nya etableringar. Det behöver finnas tillgänglig mark för att kunna utveckla företag och etablera nya verksamheter.
- Samhörigheten och samarbetet inom regionen och över kommungränserna behöver stärkas. Kopplingen och samverkan med Mittuniversitetet är viktig och det måste finnas utrymme att våga satsa på forskning och nya idéer.
- Fungerande infrastruktur och transporter är en förutsättning för tillväxt, både till och från länet och inom länet.

3.2 Interna dialoger

Förutom de externa dialogerna med olika aktörer har också projektgruppen haft löpande dialog med projektets interna referensgrupp, med representanter från kommunens samtliga förvaltningar. Den interna referensgruppen har svarat på en inventering kring tillväxt med kopplingar till den nya strategin och de har lämnat synpunkter på definitionen av hållbar tillväxt och möjliga målkonflikter kopplat till tillväxt i kommunen.

Under hösten 2020 fick den interna referensgruppen svara på en inventering som handlade om de olika förvaltningarnas verksamheter kopplade till arbetet med den nya strategin för hållbar tillväxt. Många av de frågorna som förvaltningarna arbetar med har direkt koppling till hållbar tillväxt, bland annat kompetensförsörjning, stöd till evenemang, besöksnärlingsfrågor, föreningsutveckling, strategiskt arbete kopplat till hälsofrämjande och förebyggande arbete för äldre och personer med funktionsnedsättningar, översiktsplanering, befolkningsutveckling, folkhälsa, barn- och ungdomsfrågor, jämställdhet och tillgänglighet. Det pågår också många projekt på de olika förvaltningarna som har en tydlig koppling till strategin för hållbar tillväxt.

Några av de frågor som den interna referensgruppen ansåg som viktiga att ha med i arbetet med den nya strategin för hållbar tillväxt var att:

- ta hand om arbetskraftsreserven på ett bättre sätt, dvs de som idag står utanför arbetsmarknaden.
- tillvarata kulturområdets potential.
- prioritera utveckling av olika områden för äldre och personer med funktionsnedsättningar, då dessa målgrupper kommer att ha ökad betydelse för samhällsutvecklingen framöver.
- besöksnäringen, särskilt den norska marknaden är viktig och vi behöver arbeta för att stärka Östersunds som attraktiv kommun.
- säkerställa att hållbarhet integreras i alla processer och beslut som rör tillväxt.
- I strategin ta hänsyn till kommunens klimatstrategi så att den hållbara tillväxten bidrar till att uppnå kommunens mål om ett fossilbränslefritt och energieffektivt Östersund 2030.
- beakta barn och ungas rättigheter kopplat till barnkonventionen.

3.3 Näringslivsundersökning 2020

Under 2020 genomfördes en näringslivsundersökning bland företag med minst en anställd i Östersunds kommun. Totalt intervjuades 691 företag. Syftet med undersökningen var att få en fördjupad bild av företagarnas villkor och behov, för att kommunen ska kunna möta dessa med rätt insatser. De områden som var aktuella för undersökningen var kompetensförsörjning, lokaler, samverkan med skola och Näringslivskontorets verksamhet.

Ett av de största hindren för utveckling i företagen handlade om tillgång till rätt kompetens. Resultatet visar att flertalet av de företag som svarade har haft problem med att få sökande med rätt kompetens vid rekryteringstillfällen. Däremot är det sällan problem med att få den sökande att flytta till Östersund. Hälften av de som svarat såg behov av att kompetensutveckla den egna personalen och då främst inom digital teknik. Andra utvecklingsområden handlade om tillgång till bredbandsuppkoppling, infrastruktur/förbindelser samt tillgång till service, såsom post och paketdistribution, livsmedel och drivmedel.⁴⁶

⁴⁶ Näringslivsundersökning Östersunds kommun, 2020

4. Avstämning projektdirektiv

Enligt det projektdirektiv som antogs 18 augusti 2020 av kommunstyrelsen § 226, skulle en Tillväxtstrategi för 2021-2025 skrivas fram under 2020, med remissrunda under våren och antagande i juni. På grund av covid-19 har arbetet försenats något och för att strategin ska hamna i fas med budgetprocessen kommer strategin att istället gälla från 2022-2026. Namnet har ändrats från *Tillväxtstrategi* - till *Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt*, enligt beslut av ledningsgruppen, utvecklingsutskottet 14 december. I övrigt har det projektresultat som angavs i projektdirektivet uppnåtts:

- Strategin ska beskriva de utvecklingsområden som ska skapa hållbar tillväxt i Östersunds kommun.
- Arbetet ska resultera i en tillväxtstrategi som har tagits fram i dialog med företrädare för näringslivet, akademien och den sociala ekonomin. En projektplan ska tas fram av projektgruppen som beskriver hur dialoger med kommunens förvaltningar och externa parter ska genomföras.
- Aktiviteterna ska baseras på resultatet ifrån den utvärdering som har gjorts av nuvarande Tillväxtplan Mer Östersund, samt *Analys för hållbar tillväxt* som tagits fram av dåvarande utvecklingsenheten.
- Arbetet med att ta fram strategin ska utifrån detta utgå ifrån följande principer:
 - Syfte och användningsområde - hur tillväxtstrategin ska användas ska framgå ännu tydligare.
 - Innehållet i kommande strategi ska ha ett tydligt fokus på hållbar tillväxt. Detta innebär att framtagandeprocessen kommer att innehålla diskussioner, ställningstaganden och beaktande av eventuella målkonflikter mellan exempelvis ekonomisk och ekologisk tillväxt.
 - Arbetet med framtagande av Tillväxtstrategin kommer till stor del att baseras på de dialoger och de synpunkter som Östersunds kommun, företag, organisationer och föreningar har deltagit i/framfört till Region Jämtland Härjedalen i deras arbete med revidering av regionala utvecklingsstrategin.

5. Slutsatser

Utgångspunkten för Näringslivsstrategi för hållbar är att Östersunds kommun ska växa och utvecklas på ett sätt som är långsiktigt hållbart. Det vill säga på ett sätt där vi sätter medborgaren i centrum och där alla är inkluderade, oavsett var i livet man befinner sig - i ett samhälle där ekonomin är ett verktyg för att nå hållbar tillväxt och där miljön sätter ramarna för vår utveckling.

Om detta ska vara möjligt så förutsätter det ett kraftfullt engagemang och ansvarstagande ifrån alla samhällssektorer. Ett gemensamt engagemang bidrar till ett hållbart samhälle och till en kommun vi trivs och mår bra i. De områden som har presenterats i kapitel 2 och 3 har tagits fram utifrån bred omvärldsbevakning, genom dialoger med den interna och externa referensgruppen och utifrån dialoger med representanter från näringslivet, aktörer inom utbildning och innovation, organisationer och förningar med flera. Med utgångspunkt i detta har de utvecklingsfrågor som behandlats i kapitel 2 och 3 trättats ner i ett mindre antal strategiska utvecklingsområden som strategin ska bygga på.

Med denna rapport som grund ska Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt 2022-2026 tas fram. Strategin föreslås innehålla fem prioriterade strategiska utvecklingsområden. De fem prioriterade strategiska utvecklingsområdena går in i varandra och alla områden är lika viktiga. Det krävs det ett parallellt arbete med dessa fem strategiska utvecklingsområden för att lyckas i arbetet med att långsiktigt skapa hållbar tillväxt och näringslivsutveckling i kommunen. De fem prioriterade utvecklingsområdena beskrivs i följande avsnitt:

5.1 Utvecklingsområde 1: Företagande och arbete i omställning

Vårt samhälle påverkas på alla nivåer av globala trender och händelser. Ibland sker förändringar över lång tid, ibland hastigt och oförutsägbart. Coronapandemin, digitalisering, omfattande klimatförändringar, en alltmer globaliserad ekonomi, ändrade konsumtionsmönster och en åldrande befolkning påverkar samhället och skapar både utmaningar och möjligheter. Dessa förändringar innebär både möjligheter och utmaningar för näringslivet. Oavsett möjligheter eller utmaningar kan det medföra förändrade villkor som innebär omställningar för hela verksamheter att hantera. För att lyckas ställa om och vara motståndskraftiga prioriteras företagande och arbete i omställning som ett utvecklingsområde inom näringslivsstrategin för hållbar tillväxt.

Kommunen behöver ha ett långsiktigt och hållbart perspektiv vid stöd och etableringar, i linje med Agenda 2030 och kommunens mål om *fossilfritt 2030* för att inte tappa konkurrenskraft. För att uppnå detta ska Östersunds kommun möjliggöra för att ta tillvara och utveckla på de möjligheter som samhällsomvandlingen leder till. Exempelvis framväxande av nya mötesplatser som förändringen av handel och stadskärnan (ändrade konsumtionsmönster, digitalisering och specifikt e-handel) bidragit till och kommer att bidra till. Det kan vara nya mötesplatser och arbetsställen kopplat till kultur, samiskt kulturarv och cirkulär ekonomi. Kommunen behöver i samverkan med andra aktörer även se över hur lokala cirkulära processer på landsbygden kan bidra till fler arbetstillfällen och tillväxt i kommunen.

Östersunds kommun behöver ta tillvara på erfarenheter från covid-19 för att i samverkan med andra organisationer och myndigheter, vara ännu bättre rustad och väl förberedd för snabba åtgärder och stöd till företag och organisationer i händelse av kris eller omställning.

5.1.1 Ekonomiska effekter

- Bedömningen är att resurser i form av arbetstid behöver läggas på uppföljning och förebyggande arbete, för att vara rustad inför eventuella kommande kriser och stora samhällsomställningar.
- Genom att sätta ett projektkontor kan Näringslivskontoret på olika sätt växla upp resurser med hjälp av externa medel. Genom externa medel skulle det vara möjligt att arbeta mer inriktat och fokuserat på frågor kring företagande och arbete i omställning, till exempel kopplat till cirkulära processer.
- Näringslivskontoret kommer under våren 2021 att anordna dialoger med företagen i kommunen kopplat till "Vad kan kommunen göra för att förenkla för företagen?" Utifrån detta kommer det under 2022 och framåt att behöva läggas arbetstid på insatser som kan kopplas till resultatet av dessa dialoger. Eventuellt kommer det också att behöva tillföras ekonomiska resurser för att kunna göra arbete bredare med någon prioriterad fråga utifrån resultatet av dialogerna.

5.2 Utvecklingsområde 2: Ett bra företagsklimat i hela kommunen

Ett samhälle som kännetecknas av delaktighet och gemenskap är beroende av god digital såväl som fysisk tillgänglighet. I en tid då vi är mitt i en omfattande samhällsomställning för att minska utsläppen och nå de globala målen, och i en kommun och region med omfattande landsbygd, är detta särskilt viktigt. Om vi kan överbrygga avstånd med digital tillgänglighet ökar möjligheterna att arbeta och bo oberoende av geografisk plats. Det underlättar också för företag att bedriva verksamhet i hela kommunen, både i tätort och i landsbygd. Denna utveckling är viktig för ökad inflyttning, för ökad kompetensförsörjning och för att gynna innovation och entreprenörskap i hela kommunen.

Östersunds kommun ska arbeta för att ständigt utveckla och stärka bemötande, tillgänglighet och kompetens inom sina myndighetsområden. Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt ska bidra till goda förutsättningar för innovation och entreprenörskap och till att förenkla för befintliga företag att utvecklas och växa i hela kommunen.

Digitala lösningar och ökad insikt om möjligheter med att jobba på distans ökar möjligheten att leva och verka i hela Östersund. En stark entreprenörsanda och ökade möjligheter att arbeta på distans innebär att valet av bostadsort handlar mer om livsstil än om var arbetsplatsen finns.

Ökad lokal livsmedelsförädling och primärproduktion kombinerat med unika kulturmiljöer gynnar företagande i hela kommunen. Jordbruket, rennäringen, viltjakt och fiske bidrar väsentligt till Östersund och länets hållbara matproduktion. Inom besöksnäringen är dessa områden en självklar del av marknadsföringen av Östersund

5.2.1 Ekonomiska effekter

- Genom att-sjösätta ett projektkontor kan Näringslivskontoret på olika sätt växla upp resurser med hjälp av externa medel för att kunna arbeta med projekt riktade till att stärka företagsklimatet i kommunen.
- Det finns behov av investeringar för utbyggnad av infrastruktur och/eller inköp av mark för etablering av industrier eller större arbetsplatser.
- Dialoger kring "Vad kan kommunen göra för att förenkla för företagen?" Kommer genomföras under våren 2021. Näringslivskontoret och tjänstepersoner inom myndighetsutövning kommer att behöva lägga arbetstid på insatser kopplade till resultatet av dessa dialoger. Eventuellt kan också ekonomiska resurser behöva knytas till vissa av insatserna under 2022
- I projektet "Utveckling av näringslivet och företagsklimatet - Östersunds kommun" kommer ett koncept med "Digital affärsutveckling" att erbjudas till företag, i första hand till företag på landsbygden. Medel finns avsatta till projektet under 2021, men vill kommunen arbeta vidare med insatser under 2022 kan eventuella resurser behöva tillsättas.

5.3 Utvecklingsområde 3: Platsunika kvalitéer och upplevelser

Ökade förutsättningar för innovation och entreprenörskap ger dessutom möjligheter att framhäva och vidareutveckla kommunens unika kvalitéer och upplevelser. Genom att sätta kommunens egna invånare i centrum och fortsätta vidareutveckla Östersund med fokus på ett välutvecklat gastronomi- och kulturliv med närhet till natur och livskvalitet. Att platsen Östersund fortsätter att utvecklas hållbart och attraherar besökare med fokus på hållbara upplevelser är en viktig utvecklingspotential för många små och medelstora företag i Östersund och länet. Genom att tillvara och utveckla platsunika upplevelser och arbeta för att skapa nya upplevelser ökar förutsättningarna för utveckling av företagande såväl som Östersunds attraktivitet.

Östersunds kommun och Destination Östersund har tillsammans tagit fram en varumärkesplattform för platsen Östersund - Östersundspulsen. Den sammanfattar det som gör Östersund unikt och attraktivt och som vi ska fortsätta att utveckla och bygga vidare på. Varumärkesplattformen består av en röd tråd och fyra delar som tillsammans målar upp bilden av vår mångsidiga plats. Den röda tråden – det som tydligast särskiljer Östersund från andra platser är kontrasten mellan stad och fjäll. Platsunika kvalitéer och upplevelser utgår ifrån de fyra delarna:

- ✓ **Platsens identitet: Staden i Jämtland.** Arbeta för att stärka Östersunds kvaliteter som länets enda stad med urbana kvalitéer. Staden erbjuder även en koncentration av handel och företag med kvalificerade arbetstillfällen. Att ha tillgång till både landsbygd och stad skapar goda förutsättningar för hållbar tillväxt.
- ✓ **Platsens livsstil: Ett aktivt liv.** Genom den direkta närheten mellan stad och fjällvärld ges möjlighet till en aktiv livsstil på både stadens och naturens villkor. Vi tillvaratar initiativ och krafter som utvecklar den omgivande naturen och landsbygden ännu mer och ser tillväxtpotentialer i samspelet mellan stad och land.
- ✓ **Platsens kultur: Människor och idéer.** Östersund har en kultur som gynnar samarbete och initiativförmåga. Här finns eldsjälarna och viljan till samarbete. Inte minst samverkan mellan kommunen, det lokala näringslivet och fastighetsägare är viktig för att gemensamt kunna presentera en plats där företag kan etableras och växa och dit människor vill flytta
- ✓ **Platsens position: Östersund i världen.** Att lyfta Östersunds roll i världen bidrar till en stärkt Östersundsbild och till att vår stad blir ett alltmer attraktivt val för besökare från både Sverige och utlandet, för inflyttare, studenter och för investeringar.

Dessa fyra delar kommer att vara en viktig utgångspunkten för satsningar kopplat till bland annat upplevelser, inflyttning och etableringar de kommande åren.

5.3.1 Ekonomiska effekter

- Bedömningen är att det kommer att krävas medfinansiering av projekt, samt insatser i form av arbetstid för att stärka samverkan med ideella och privata aktörer.
- Ekonomiska resurser behöver avsättas i form av kommunikationsinsatser för att stärka varumärket Östersund och kommunen bör långsiktigt avsätta resurser för att stödja Destination Östersund.
- Genom att sjösätta ett projektkontor kan Näringslivskontoret på olika sätt växla upp resurser med hjälp av externa medel för att kunna arbeta med platsunika kvalitéer och upplevelser.
- Utifrån detta utvecklingsområde kan det eventuellt bli aktuellt med behov av investeringar i befintliga och/eller nya besöksanläggningar i kommunen.

5.4 Utvecklingsområde 4: Innovation och entreprenörskap

Innovation kräver initiativ, idéer och engagemang. För att våga utmana existerande lösningar och testa nya idéer ska det finnas plats för entreprenörer, idéer och företag att växa. Östersunds kulturarv, samiskt kulturarv blandas med influenser från nya kommuninvånare - nyinflyttade och nyanlända. Östersund ska vara en välkomnande kommun där människor från olika platser och kulturer kan träffas och utbyta idéer och erfarenheter.

Mittuniversitetet är en motor för hållbar tillväxt och bidrar med såväl nationell som internationell innovation och forskning. Det behövs ett ständigt pågående arbete för att ytterligare stärka relationer och kontaktytor mellan kommunorganisationen, universitet och näringslivet.

För att kunna möta samhällsutmaningar behöver vi främja sociala innovationer och samverkan med ideell sektor och ta tillvara på människors idéer och entreprenörskap. Initiativ som kommer underifrån främjas och vi värnar om eldsjälarna. Detta ska i sin tur leda till att fler människor väljer att bo i Östersund, att fler företagare och entreprenörer startar upp verksamheter och utvecklar sitt företagande i kommunen och att fler besökare väljer just Östersunds kommun som sitt unika besöksmål. Näringslivsstrategin för hållbar tillväxt ska vara en möjliggörare för detta.

5.4.1 Ekonomiska effekter

- Ekonomiska resurser i form av medfinansiering av externa projekt kan behöva avsättas för att stärka samverkan med civilsamhället. Resurser i form av arbetstid kommer troligtvis att behöva läggas från flera förvaltningar till exempel Kultur och fritidsförvaltningen och Social och arbetsmarknadsförvaltningen.
- Resurser i form av ekonomiska resurser och arbetstid bör fortsatt läggas av flera förvaltningar för att kunna arbeta med området
- Genom att sjösätta ett projektkontor kan Näringslivskontoret på olika sätt växla upp resurser med hjälp av externa medel för att kunna arbeta med innovation och entreprenörskap.

- Förutom regionala 1.1 medel behöver Östersunds kommun i samverkan med regionala aktörer konkurrera om finansiering från större nationella fonder och program för att inte "halka efter" andra regioner i forskning och utveckling.

5.5 Utvecklingsområde 5: Kompetensförsörjning

Vi behöver tillvara på kapaciteten hos människor i Östersund och i vår arbetsmarknadsregion och arbeta för att attrahera personer till kommunen med rätt utbildning eller kompetens. En attityd som karaktäriseras av delaktighet och gemenskap gynnar också samverkan och kunskapsutbyte, vilket är en viktig del i arbetet med ökat entreprenörskap och kompetensförsörjning i kommunen.

Genom att vidareutbilda befintlig personal, eller att aktivt arbeta för att integrera arbetskraft från andra kulturer ska vi matcha både näringslivets kompetensförsörjningsutmaningar, och motverka arbetslöshet och utanförskap i Östersunds kommun.

En god samverkan mellan gymnasium, vuxenutbildningar, universitet och näringslivet är ett villkor för att kunna matcha utbildningar med det behov av arbetskraft som finns hos företagen. Att arbeta för att studenter på Mittuniversitetet etablerar sig i kommunen eller inom arbetsmarknadsregionen efter avslutad utbildning är också en viktig prioritering att arbeta vidare med.

Ökad inflyttning och förbättrad integration är viktiga delar att arbeta med för att klara kompetensförsörjningen i en kommun. Bäst resultat uppnås när kommunen, regionen och det lokala näringslivet och civilsamhället gemensamt arbetar för att attrahera nya människor och talanger.

5.5.1 Ekonomiska effekter

- Resurser i form av arbetstid behöver avsättas för att fortsätta arbeta med att stärka samverkan mellan kommunen, universitetet och företagen, för att anpassa utbildningar efter behovet på arbetsmarknaden.
- Bedömningen är också att resurser behöver avsättas i form av pengar och arbetstid från näringslivskontoret och andra förvaltningar, för att arbeta med insatser inom integration kopplat mot arbetsmarknaden.
- Genom att sätta ett projektkontor kan Näringslivskontoret på olika sätt växla upp resurser med hjälp av externa medel för att kunna arbeta med kompetensförsörjning. Kommunen bör samverka med Region Jämtland Härjedalen kring insatser inom området.

6. Kompetens

Det är tidigt att bedöma behov av kompetensutveckling kopplat till Näringslivsstrategi för hållbar tillväxt. Dessa bedömningar preciseras i budgetprocessen för 2022, när uppdrag formulerats. Troligtvis kommer eventuella behov att omfatta kompetensutveckling kopplat mot vissa fonder och program, digitalisering, cirkulär ekonomi och ytterligare områden.

7. Relaterade dokument

Relaterade dokument, strategier och program: Östersunds kommun

- Kommunens åtta övergripande mål
- Översiktsplan 2040 (revidering pågår)
- Klimatprogram – färden mot ett fossilfritt och energieffektivt Östersund 2030
- Klimatstrategi för ett fossilfritt och energieffektivt Östersund 2019-2023
- Kulturstrategisk rapport och Kulturstrategi 2025 (under framtagande 2020-2021)
- Tidigare utredningar kring kulturens behov av lokaler
- Strategi för bostadsförsörjning (revidering pågår 2020-2021)
- Bostad 2020 med utblick mot 2025, riktlinjer för bostadsförsörjning
- Evenemangstrategi 2014-2020
- Folkhälsostrategi 2019-2023
- Ett Östersund för alla – En strategisk rapport för ett inkluderande samhälle genom Design för alla.
- Strategi för integration 2020 (revidering pågår)
- Digitaliseringsstrategi 2018-2022
- Riktlinje strategisk inriktning arbetsmarknadspolitik
- Riktlinje för Lokal arbetsmarknadspolitik i Östersunds kommun, 2020
- Landsbygdsstrategi Östersunds kommun 2014-2020
- Serviceplan 2015-2020

Relaterade dokument från regionala och nationella styrdokument

- Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling
- Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020
- Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- Regionala utvecklingsstrategin - Jämtlands län 2050 - En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i (RUS) (Remissversion)
- Strategi för Smart specialisering
- Energi- och klimatstrategi 2020–2030 Jämtlands län Fossilbränslefritt 2030

Övriga referenser

- Analys hållbar tillväxt, Östersunds kommun 2019
- Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden, OECD Rural Policy Reviews 2019
- Campbell, D. Scott. (2016). The Planner's Triangle Revisited: Sustainability and the Evolution of a Planning Ideal That Can't Stand Still. Journal of the American Planning Association
- How Long Does it Take to Integrate?, Lena Nekby, 2002
- Forskningsöversikt om rekrytering i arbetslivet, Oxford Research, 2012 Forte forskningscenter; (<https://forte.se/app/uploads/2019/10/fort-9820-rapport-forskning-socialt-hallbar-utv-ta-ny.pdf>)
- SKL: Vägval för framtiden
- Delrapport: Enkätundersökning om förutsättningar för ett aktivt och hälsosamt åldrande för äldre 65+ i Östersunds kommun, Projekt Age-friendly cities and communities 2020-10-01

- Turism och besöksnäring efter coronapandemin En nuläges- och scenarioanalys, 2020
- Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige, 2020
- Linköping etableringspolicy 2020.
- Örebro Näringslivsprogram 2015-2020